

Dokumentation af Socialpædagogisk praksis

– et review af vores nuværende viden

Af

Morten V. Nielsen, Kicki B. Hesselberg, Rikke Brown,
Aksel S. Clausen, Morten N. Jørgensen og Lars C. Agerup
December 2017

Indhold

Forord	2
Læsevejledning	3
Kapitel 1 – Indledning	4
Baggrund	4
Definitioner	5
Metode	5
Dokumentation i socialpædagogik i et historisk perspektiv	7
Lovgivningsmæssige og administrative rammer	9
Kapitel 2 – Dokumentation af socialpædagogisk praksis på det specialiserede socialområde	12
Dokumentation og skriftlighed	12
Aktørers opfattelser af kvalitet	15
Pædagogiske metoders balance mellem standarder og individuel tilpasning	16
Eksterne rammers betydning for socialpædagogisk arbejde	19
Kapitel 3 – Dokumentation af pædagogisk praksis i det sociale arbejde	22
Dokumentation og skriftlighed	22
Aktørers opfattelser af kvalitet	22
Pædagogiske metoders balance mellem standarder og individuel tilpasning	23
Eksterne rammers betydning for socialpædagogisk praksis	25
Kapitel 4 – Sammenfatning og behov for viden	28

Forord

Hermed foreligger review om dokumentation af socialpædagogisk praksis. Reviewet er udarbejdet som en del af en større undersøgelse af samme navn, som har til formål at sikre, at dokumentationen af praksis i de sociale botilbud i Region Sjælland bidrager til at udvikle det socialpædagogiske arbejdsfelt.

Hovedformålet med reviewet er at skabe et overblik over den allerede foreliggende viden med særlig henblik på at afsøge, i hvilket omfang og hvordan dokumentation hidtil har bidraget til udvikling af arbejdet på det specialiserede socialområde. I den videre undersøgelse, der blandt andet omfatter interview og workshops, tages teoretisk afsæt i den her præsenterede viden.

Et andet formål med reviewet er at afdække, hvor der er huller i den foreliggende viden om dokumentation på området, og som derfor er oplagt at undersøge nærmere. Vi håber dermed, at reviewet kan bidrage med viden til gavn for både medarbejdere i praksisfeltet og for forskere og studerende, som ønsker en mere dybdegående forståelse af dokumentation af socialpædagogisk praksis på det specialiserede socialområde. Derudover er en målgruppe for reviewet også beslutningstagere og embedsfolk, som ønsker at arbejde med kvalitetssikring på området.

Målgrupperne for reviewet og deres tænkelige nytte af det kan opsummeres som følger:

- **Medarbejdere i praksisfeltet** som ønsker at øge deres kendskab til forskningen og faglige diskussioner på feltet for at skabe udgangspunkt for faglig udvikling.
- **Forskere** som ønsker en introduktion til området og / eller som ønsker at bidrage til udvikling af området i form af nye undersøgelser.
- **Studerende** der studerer pædagogik, forvaltning eller socialt arbejde, og som ønsker indsigt i feltet.
- **Beslutningstagere og embedsfolk**, der ønsker at anvende dokumentation på området som led i beslutningstagning og kvalitetssikring.

Reviewet og de øvrige dele af undersøgelsen udføres af en projektgruppe bestående af forskere fra henholdsvis Center for Socialt Arbejde og Forvaltning og Center for Pædagogik fra professionshøjskolen Absalon. Projektledelsen varetages af adjunkt og ph.d. Morten Velsing Nielsen fra Center for Socialt Arbejde og Forvaltning.

Reviewet har i udkastform været drøftet i projektets faglige følgegruppe sammen med Socialafdelingen Region Sjælland på et møde ultimo oktober 2017. Den faglige følgegruppe består af: Lektor Tina Andersen, VIA University College, forskningschef Martin Bayer, UCC, vicedirektør Anya Manghezi, Region H og evalueringskonsulent Mikkel Møldrup-Lakjer, Socialstyrelsen. Projektgruppen takker for mange gode og konstruktive bidrag til at styrke reviewet. Bidragene er søgt indarbejdet i denne endelige udgave og søges desuden indarbejdet i det videre arbejde med både udvikling af praksis og i tilrettelæggelse af den forskning, der etableres ud fra projektet. Ansvar for indholdet er udelukkende forfatterens.

Læsevejledning

Reviewet er opdelt i fire kapitler, der kan læses samlet eller hver for sig. Det gennemgående tema for reviewet er dokumentation af socialpædagogisk arbejde på det specialiserede socialområde.

I første kapitel rammesættes reviewet med baggrund, forståelser og definitioner, samt den anvendte metode til inklusion og formidling af tekster. Rammesætningen består også af to afsnit om konteksten som det gennemgående tema skal ses ind i: Dels et kort historisk perspektiv på det sociale arbejdes område som praksis- og forskningsfelt, og herunder den historiske baggrund for botilbuddene. Og dels en beskrivelse af de juridiske og administrative rammer for det specialiserede socialområde. Herunder gives et rids af de seneste 20 -25 års dominerende paradigme inden for offentlig styring og kvalitetssikring, som er søgt implementeret på det hele sociale arbejdes område, og hvordan dette har udmøntet sig i krav til dokumentation, også på det specialiserede socialområde.

I andet kapitel gennemgås original forskning om socialpædagogisk praksis på det specialiserede socialområde. Dette kapitel indeholder det, der ud fra en traditionel (og klassisk metodisk) betragtning kan kaldes det egentlige review. Med baggrund i vores læsning af udvalgte tekster har vi defineret fire centrale tematikker som gennemgås. De omhandler arbejdet med dokumentation, forskellige perspektiver på den kvalitet der skal dokumenteres, den pædagogiske fagligheds balance mellem faglig standardisering og individuelle hensyn, samt de eksterne rammer, der former det pædagogiske arbejde og dets dokumentation.

I tredje kapitel udvider vi inklusionen af tekster til undersøgelser af dokumentation af praksis inden for det sociale arbejdes felt, men dog så fagligt tæt på som muligt det specialiserede socialområde. Desuden vil vi inkludere andre typer af tekster (lærebøger, rapporter o.a.). Vi udvider reviewet fordi der er relativt få undersøgelser af dokumentation på det specialiserede socialområde. Da vi ser det specialiserede socialområde som et særligt genstandsfelt inden for det sociale arbejdes område, er det vores forventning, at der vil være væsentlige tematikker dér, som kan bidrage til forståelsen af udfordringer og dilemmaer også inden for det mere snævre genstandsfelt. Dette gælder særligt, fordi der inden for nogle af de andre områder af socialt og pædagogisk arbejde er en betydeligt længere tradition for og krav om dokumentation.

I fjerde kapitel opsummerer vi baggrunden af de foregående kapitler de gennemgående karakteristika og fællestræk i teksterne, og vi søger at opridse, hvor der er 'videnshuller' på området. Altså, hvad kan man rimeligvis konkludere, og hvor mangler der viden?

Kapitel 1 – Indledning

Baggrund

Med kommunalreformen fra 2007 overtog kommunerne overordnede ansvar for det sociale område fra de daværende amter. Botilbuddene på det specialiserede socialområde blev imidlertid delt mellem kommunerne og regionerne. Det er regionernes opgave at udbyde specialiserede tilbud, men kommunerne har ansvar for økonomien på området, og kan selv beslutte om borgere skal placeres på specialiserede kommunale eller regionale botilbud. Vores forståelse af det specialiserede socialområde omfatter derfor både kommunale og regionale botilbud.

Kommunalreformen har ændret rammevilkårene på området og de målsætninger, der arbejdes frem imod (Pedersen & Aagaard, 2015, s. 38). Blandt andet er der på det specialiserede socialområde de senere år kommet øgede krav om dokumentation. Arbejdet med dokumentation på området har gennemgået en stor udvikling i de 10 år siden kommunalreformen, især har digitalisering gjort en forskel. For 10 år siden skete dokumentation typisk i en 'kinabog', hvor den enkelte pædagog noterede sine faglige iagttagelser, typisk med henblik på erfaringsoverførsel til afløseren. Men med digitaliseringen har dokumentationen ændret karakter på en række punkter. *For det første* følger dokumentation nu den enkelte borger i stedet for den enkelte pædagog. Som en konsekvens af dette, skal flere nu arbejde og dokumentere omkring samme borger, og der arbejdes med standardformater, som i princippet gør dokumentationen mere ensartet og systematisk. *For det andet* kan relevante dele af dokumentationen nu nemmere udskilles og deles med pårørende og kommunale sagsbehandlere. På denne måde gøres dokumentationen mere transparent.

Øget digitalisering og standardisering af dokumentation har i mange år været et vilkår for en række områder i den offentlige sektor (fx hele sundhedssektoren og beskæftigelses- og sygedagpengeområdet). I forhold til områderne med mangeårig erfaring med digital dokumentation, har det det specialiserede socialområde en række særlige kendetegn, der har stor betydning for hvordan og med hvilken succes, der kan arbejdes med dokumentation: 1) Målgrupperne er mangfoldige og består af borgere, som man forsøger at hjælpe med individuelle handleplaner. Hermed står området i modsætning til de fleste andre offentlige områder, også pædagogiske, hvor målsætningerne for borgeren er standardiseret på tværs af større grupper af borgere. 2) Området er i forlængelse af dette kendetegnet ved, at der i alle tilfælde sker tværgående indsatser med flere fagligheder og flere institutionelle niveauer omkring samme borger.

De to særlige kendetegn betyder i sig selv, at dokumentation på det specialiserede socialområde kan blive ganske udfordrende. En række fagligheder (pædagoger, socialrådgivere, psykologer m.fl.) møder krav om en standardiseret dokumentation, der udspringer af et målstyringsparadigme, som kan virke fremmed for professionernes faglige praksis, udvikling og arbejdskultur. Reelt stilles der krav om generiske systematikker, som på nogle punkter kan fremstå i modsætning til den professionsfaglige tilgang, fordi det varierer meget fra borger til borger, hvad der er relevant at dokumentere og hvordan dokumentationen skal vægtes. Ud af dette følger også, at de øgede krav om dokumentation kan indvirke på professionsfagligheden og arbejdskulturelle forhold; ikke alene stilles krav om systematik og transparens, men der kan også følge '*defensiv embedsførelse*' med i form af legitimerende registrering. Man risikere at medarbejderne registrerer fordi de skal, selvom dokumentation ikke reflektere den egentlig arbejdspraksis.

Det specialiserede socialområde er et genstandsfelt med stor menneskelig og økonomisk betydning, men med en begrænset viden om effekten af de tiltag, der bliver taget både lokalt og nationalt. Pedersen og Aagaard (2015, side 33) pointerer, "*...at der har været og fortsat er et ekstremt misforhold mellem de*

mange penge, det offentlige bruger i den daglige drift på området, og de penge, det offentlige bruger på at skabe sikker viden om effekterne af forebyggelsen/ydelserne/indsatserne på området".

I dette review vil vi se nærmere på, hvordan der arbejdes med dokumentation på området, og om sikker viden altid er mulig og ønskværdig. Vi vil med andre ord belyse, hvorfor dette oplagte ønske om at skabe evidens ikke altid er så simpelt at gøre til en konstruktiv praksis.

Definitioner

Socialpædagogik

Der findes ingen simpel måde at adskille socialpædagogik fra andre former for pædagogik, ligesom socialpædagoger ikke kan defineres ud fra en bestemt uddannelse eller bestemte typer af opgaver. Ifølge Psykologisk-pædagogiske ordbog kan socialpædagogik forstås som en:

"Betegnelse for en pædagogisk retning, indstilling el. et pædagogisk område der beskæftiger sig med opdragelsens sociale side og virkninger; kan definatorisk afgrænses som bevidst styrede samspilsfunktioner der sigter mod den enkelte persons hele personlighedsudvikling og trivsel og hvor der ikke blot lægges vægt på arbejdet med personen, men hvor også omgivelserne inddrages (familie, skole, arbejdsplads mv.)" (P. Ø. Andersen, Hansen, & Varming, 2012, s. 467–468).

Når vi reviewet beskriver socialpædagogisk arbejde, så kan dette derfor ikke afgrænses til helt bestemte typer opgaver eller en bestemt profession, men inkludere en bred forståelse af det arbejde der udføres på botilbud på det specialiserede socialområde.

Dokumentation

Det er først for nyligt at man er begyndt at anvende ordet dokumentation i pædagogfaget, selvom diskussionerne af, hvilke effekter og resultater den pædagogiske indsats har, har eksisteret længe (Gravesen, 2015). Ud fra forskellige definitioner af dokumentation kan man konkludere, at dokumentation omhandler beskrivelser af det daglige arbejde, som kan være baggrund for en diskussion af sammenhængen mellem den pædagogiske indsats og dens resultater. Frederiksen (2017) lægger netop vægt på effekterne af arbejdet: *"I pædagogisk arbejde taler man om dokumentation i betydningen at vise, at det pædagogiske arbejde efterlader sig spor – det har forandret noget, har haft en effekt eller resulteret i noget"*. Frørup, som har set på dokumentation i socialpædagogisk arbejde, mener at dokumentation *"... overordnet [refererer] til det at kunne skabe gennemsigtighed omkring professioners praksis og organisering"* (Frørup, 2012, s. 68). Her vægtes i højere grad den pædagogisk praksis og måden den er organiseret.

Metode

Inklusion af tekster

I andet kapitel gennemgås original forskning om socialpædagogisk praksis på det specialiserede socialområde. Kriterierne for, om en tekst skal indgå er dels, at den skal beskæftige sig med det specialiserede socialområde, og dels, at den skal omhandle områdets arbejde med dokumentation. Det er dog ikke helt let at lave en skarp og enkel afgrænsning af, hvilke tekster, der skal indgå i reviewet, og hvilke der ikke skal. Det skyldes, at det specialiserede socialområde er komplekst, fordi botilbuddenes målgrupper er forskellige (udviklingshæmmede, autister, multihandikappede, børn og unge psykiatriske problemstillinger, børn og unge med store sociale problemer m.m.), og at faggrupperne, der arbejder inden

for området, er forskellige (ikke kun socialpædagoger). Når dertil lægges, at målgruppernes problematikker som oftest skal behandles tværdisciplinært, er det ikke overraskende, at også de undersøgelser, der er lavet af området, også afspejler en mangfoldighed i både faglig tilgang og metode.

Derfor vil vi ikke lade gennemgangen begrænse sig til en helt bestemt forståelse af faglighed eller dokumentation, da vi er interesseret den bredest mulige indføring i praksis på området. Denne del er afgrænset ved, at vi kun inkluderer undersøgelser, hvor der er indsamlet kvantitative eller kvalitative data om den pædagogiske praksis og/eller de organisatoriske rammer på de enkelte botilbud. Det vil sige undersøgelser, hvor medarbejdere eller ledelse på de enkelte botilbud har bidraget med input til det empiriske materiale. Vi har samtidig afgrænset os til tekster fra de sidste 10 år, da det specialiserede socialområde har været under en omfattende udvikling i perioden. Dertil kommer, at vi ikke har fundet centrale bidrag fra før denne periode.

Der findes ingen simpel metode til at afsøge al relevant litteratur på området. Artikeldatabaser og andre akademiske søgemaskiner giver et meget begrænset resultat, hvor kun få relevante tekster kommer frem. Det skyldes, at dansk litteratur og ph.d. afhandlinger sjældent er registreret på disse søgemaskiner. Afsøgningen af tekster er reelt sket gennem et 'detektivarbejde', hvor vi har fundet frem til de relevante tekster, som især består af ph.d. afhandlinger og bøger. Socialpædagogernes vidensbank giver et overblik over en stor del af forskningen på feltet, og har derfor været anvendt som et kvalitetstjek for, at vi har fået det vigtigste med.

Vores søgning har resulteret i 15 tekster, som indeholder originale empiriske undersøgelser, der beskriver den socialpædagogiske praksis på det specialiserede socialområde. De fleste tekster bundes i to forskningsmiljøer fra henholdsvis Aalborg Universitet og Århus Universitet, som har gennemført længerevarende studier af botilbud i samarbejde med kommuner og regioner. Det er disse 15 tekster, der analyseres i reviewets første del (kapitel 2). I Bilag 1 ses en oversigt over de 15 tekster.

I tredje kapitel perspektiveres den første del af reviewet til den bredere litteratur på området. Vi udvider på denne måde reviewet, fordi vi har måttet erkende, at der er relativt få undersøgelser af dokumentation på det specialiserede socialområde. Da vi ser det specialiserede socialområde som et særligt genstandsfelt inden for det pædagogiske og sociale arbejdes område, er det vores forventning, at der vil være væsentlige tematikker dér, som kan bidrage til forståelsen af udfordringer og dilemmaer også inden for det mere snævre genstandsfelt. Dette gælder særligt, fordi der inden for nogle af de andre områder af pædagogisk og socialt arbejde er en betydeligt længere tradition for og krav om dokumentation.

Udvidelsen af reviewet er sket dels ved at inkludere tekster, der undersøger arbejdet med dokumentation af pædagogisk praksis fra andre arbejdsfelter, og dels ved at inkludere konsulentrapporter og andre tekster, der diskuterer rammerne for arbejdet på det specialiserede socialområde. Litteraturen er udvidet via snowballing metoden (se Jalali & Wohlin, 2012), hvor vi gennem relevante referencer har fundet frem til nye tekster. Vi har derfor begyndt med få centrale tekster og langsomt udvidet vores database via en gennemgang af teksternes kildehenvisninger. Hver gang er der gennemført en kvalitativ vurdering af tekstens relevans i forhold til ovenstående kriterier for inklusion.

Formidlingsform

Tekster, der indgår i et review, kan præsenteres på forskellige måder. Vi har valgt at præsentere teksterne under fire temaer, der har vist sig at gå igen i de fleste tekster:

- Dokumentation og skriftlighed
- Aktørers opfattelser af kvalitet

- Pædagogiske metoders balance mellem standarder og individuel tilpasning
- Eksterne rammers betydning for socialpædagogisk arbejde

Det er begrænset, hvor meget forskningen på det specialiserede socialområde omhandler dokumentation. Det første afsnit om dokumentation og skriftlighed forsøger derfor at opsamle alle konklusionerne, der relaterer sig direkte til dokumentation, i ét afsnit. De efterfølgende afsnit bygger videre på dette første afsnit. Her udbygges tre temaer, som har central betydning for arbejdet med dokumentation. Temaerne er centrale i forskningen af det specialiserede socialområde og derfor velbeskrevet i litteraturen.

Man kunne ideelt set have valgt at inddele teksterne efter temaer, der gik mere 'direkte' på undersøgelsens målsætning om, hvordan dokumentation kan understøtte bedre faglig kvalitet. I så fald kunne man eksempelvis have lavet en tematisk inddeling af teksterne i *hvorfor* der dokumenteres, *hvordan* man dokumenterer, samt hvordan dokumentationen *anvendes*. Men de inkluderede tekster understøtter ikke sådanne temaer; dette ville således ikke give mening.

Inden vi ser nærmere på forskningen på det specialiserede socialområde, så vil vi i nedenstående afsnit præsentere områdets historiske udvikling samt de administrative og lovgivningsmæssige rammer der præger området.

Dokumentation i socialpædagogik i et historisk perspektiv

Socialpædagogik som socialt arbejde

Socialpædagogikken er en del af det sociale arbejdes område. 'Socialt arbejde' er en organiseret og formaliseret understøttelse af menneskers levevilkår på nogle konkrete områder, hvor der er defineret nogle sociale behov. Med denne definition har socialt arbejde været udført i flere hundrede år som fattigomsorgsarbejde, velgørenhedsarbejde, hjælpearbejde, barmhjertighedsarbejde og redningsarbejde. Det samlede begreb 'socialt arbejde' har sine tidligste rødder i begyndelsen af de 20. århundrede, hvor der i de nordiske lande langsomt begyndte at opstå organisationer og kom rammer i form af lovgivning, der skulle understøtte det sociale arbejde (Meeuwisse & Swärd, 2007).

Udviklingen i det sociale arbejde i de fleste vesteuropæiske lande kan kendetegnes ved:

- At det har været praktiseret i århundreder.
- At denne praksis, især i det 19. og 20. århundrede, i stigende grad er blevet formaliseret og organiseret igennem private initiativer (ud fra filantropiske, religiøse o.a. motiver).
- At den private organiserings sociale arbejde i stigende grad anerkendes og i nogen grad overtages af staten og formaliseres institutionelt. Dette gælder fra omkring år 1900 og frem.
- Det offentligt udførte, institutionelle arbejde præges af en stigende grad af specialisering og professionalisering. Udviklingen tager især fart i 1960-1970'erne.
- Med det offentligt udførte sociale arbejde begynder en udvikling, hvor det sociale arbejde går fra at være et socialt kald til at være socialt (løn-)arbejde (Meeuwisse & Swärd, 2007, s. 26–29).

Samtidig med at det specialiserede socialområde reflekterer generelle internationale tendenser for socialt arbejde, så har socialpædagogikken også udviklet sig i en specifik dansk kontekst.

Socialpædagogik i en dansk kontekst

I dansk kontekst bliver socialpædagogik for første gang omtalt i begyndelsen af 1900 tallet, hvor der var fokus på det folkeopdragende, og at samfundet skulle tage sig af de svage (Erlandsen, 2013, s. 21–22).

Senere kom den pædagogiske praksis til at omhandle arbejdet med truede og marginaliserede børn, unge og voksne med den funktion at “... *afhjælpe samfundsmæssige nødsituationer ved at supplere den almindelige opdragelse, socialisering, undervisning og anden kvalificering*” (H. K. Hansen, 2008, s. 342). I 1950-55 bliver socialpædagogikken for første gang kædet sammen med døgninstitutioner og daginstitutioner (Erlandsen, 2013, s. 25). I 1967 omtaler HC Rasmussen, at socialpædagogikkens hovedformål er de svagt stillede børn og unge, men anser ligeledes socialpædagogikkens anvendelse i forskellige institutionstyper bl.a. døgninstitutioner, plejehjem og daginstitution. Han anser, at det socialpædagogiske område er bredere end som så, og dermed også omfatter visse grupper af voksne, åndssvageforsorgen, særforsorgen og diverse frivillige organisationer (Erlandsen, 2013, s. 27). Det anføres, at der er fire socialpædagogiske kerneområder (Madsen, 2005, s. 22–25):

1. Personer med nedsat fysiske og psykiske funktionsevne
2. Anbringelser af børn og unge uden for hjemmet
3. Socialt udsatte og sårbare voksengrupper
4. Det opsøgende og forebyggende socialpædagogiske arbejde

Indkredsning af socialpædagogik som begreb

Den socialpædagogiske faglighed har været svær at indkredse og særligt efter 1992, da den socialpædagogiske uddannelse blev en del af den almene pædagoguddannelse (H. K. Hansen, 2008, s. 342), hvor det er muligt at specialisere sig i special- og socialpædagogik. Der eksisterer altså fortsat både i det teoretiske landskab og i den pædagogiske praksis noget, der anses for at være særligt socialpædagogisk, samt arbejdsopgaver og områder som betegnes som socialpædagogiske (H. K. Hansen, 2008, s. 343). Den konkrete socialpædagogiske praksis har været præget af autonomi i deres daglige arbejde siden 1970'erne (Pedersen & Aagaard, 2015, s. 39).

Sandbjerg Hansen (2011) analyserer socialpædagogikkens interne selvforståelse, som den er udtrykt i hyldesttaler, jubilæumsartikler m.m. og han peger på fire arbejdsområder, som socialpædagogikken dels er i opposition til og dels henter elementer fra: Industriarbejdets fokus på 'ting, kontorarbejdets 'papirer og telefoner', bureaukratiets 'regler og systemer' og videnskabens 'golde teori'. Heroverfor står en selvforståelse af socialpædagogen som ildsjælen, der er praktisk, uforudsigelig, ansvarsfuld og nærværende, hvor personlighed og faglighed smelter sammen. Denne socialpædagogiske selvforståelse kan være med til at kaste lys over, hvad dokumentationsbestrebelsene også er oppe mod, hvilket yderligere belyses af Frørup's afhandling (2011), der beskriver vanskelighederne ved at få de i egen selvforståelse autonome socialpædagoger til at benytte ovenfra kommende dokumentationssystemer.

Denne autonomi er blevet udfordret af et øget krav om dokumentation og vidensbaseret praksis. Med de nye systematikker omkring dokumentation håbes implicit at der kan indfanges vigtigt viden, som man risikere at miste ved sporadiske noter i kinabøger eller på løse papirer. Indførelsen af (digitale) handleplaner har været med til at understøtte den enkelte beboers udfoldelsesmuligheder og medbestemmelse, skabe retning for det pædagogiske arbejde samt anvendes til effektmåling af indsatsen (Breumlund, Hansen, & Niklasson, 2016, s. 32–33). Der er i løbet af de sidste 10 år kommet fokus på, at den pædagogiske praksis bør være forankret i den bedste tilgængelige viden både fra politikere, forskere og praktikere (Næsby, 2015, s. 5).

Lovgivningsmæssige og administrative rammer

De lovgivningsmæssige og administrative rammer har stor betydning for det specialiserede socialområde. I dette afsnit vil vi beskrive de overordnede linjer for lovgivning og rammer for at skitsere de vigtigste ændringer af betydning. I afsnittet gennemgås nogle centrale aspekter af lovgivningen og de administrative rammer, samt den del af styringen af området, som sker gennem krav om standarder og resultatstyring.

Kommunalreformens organisering af ansvarsfordelingen på det specialiserede socialområde

Det specialiserede socialområde er reguleret af en række lovgivningsmæssige og administrative krav til det socialpædagogiske arbejde i såvel snæver praksisfaglig forstand (Serviceloven, 2017 se fx §32 og §36), som i den mere styringsmæssige forstand, herunder eksempelvis i form af særlige krav til samarbejdsformen mellem de relevante myndigheder (Serviceloven, 2017 se fx § 6). Organiseringen og ansvarsfordelingen af områdets dele stammer, i sin hovedstruktur, fra kommunalreformens tilblivelse i 2007 (Kommunaludvalget, 2005).

Med kommunalreformen blev kommunernes opgaveportefølje ændret (Kommunaludvalget, 2005). I forhold til det specialiserede socialområde blev primæransvaret for området placeret kommunalt (Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2005); både den tværfaglige og koordinerende indsats på området, men også visitations- og myndighedsdelen, blev placeret i kommunernes socialforvaltninger. Set i forhold til de gamle amter blev regionernes opgaveportefølje, alt efter anskuelse, reduceret eller fornyet. *Reduceret*, siger dem, der anskuer regionernes tilblivelse som udtryk for en inkrementel videreførelse af amternes rolle med et formindsket opgavegrundlag (se fx Kommunaludvalget, 2005 afsnit 3). *Forny*et, siger de, der ser regionerne som væsensforskellige fra amterne pga. rollen som nye administrationsmastodonter for landets sygehuse (se fx Altinget, 2016, s. 45). Til forståelsen af de politiske rammer for arbejdet under det specialiserede socialområde – herunder den socialpædagogiske praksis – bør derfor høres et kendskab til positionerne til kommunalreformen fordele og ulemper i almindelighed (se Altinget, 2016).

Regionernes opgavevaretagelse på det specialiserede socialområde har således ændret sig i en forandret relation til kommunerne som ny primæransvarlig for området, hvor de tidligere amter førhen var både myndighedsudøver og driftsherrer (Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2005, s. 23). Nu er det kommunerne der tilkøber ydelser som regionen udbyder på de enkelte botilbud. Samtidig er det specialiserede socialområde kendetegnet ved en relativt lav grad af politisk styring idet aktiviteterne foregår på decentrale enheder med en mindre tilknytning til regionens centrale forvaltning end for eksempel sygehusområdet.

De lovgivningsmæssige rammer

De retlige rammer for det specialiserede socialområde i almindelighed, og det socialpædagogiske område i særdeleshed, er i overvældende grad hjemlet i Lov om Social Service (Serviceloven, 2017), der rummer væsentlige materielle bestemmelser vedrørende områdets styring og praksis. Servicelovens indledende formålsbestemmelser placerer entydigt kommunerne som primæransvarlige for det specialiserede socialområdes myndigheds- og koordinationsdel (Serviceloven, 2017, kapitel 2), hvorfor visitationen af områdets målgrupper alene foregår i kommunalt regi (Serviceloven, 2017, §3), mens regionerne, såvel som eventuelle private aktører, i den isolerede lovgivningsmæssige forstand må betragtes som udføreenheder underlagt kommunernes tilbudsbestillinger til visiterede borgere.

Samarbejdsrelationen mellem kommunerne som myndighedsaktør og regionerne som driftsaktør forudsættes fastlagt i en årlig rammeaftale (Serviceloven, 2017, §6), der skal sikre den faglige udvikling, styring og koordinering af de af regionen etablerede tilbud. Rammeaftalen er at betragte som et styringsdokument til fastlæggelse af tilbudsviften for de kommunale visitationer, hvorfor den forudsættes

at tjene et formål som reel volumen- og kvalitetsmæssig styringsventil for de løbende tilpasninger mellem dels efterspørgselssiden (i form af brugerbehovsudviklingen) og udbudssiden (i form af tilbuddenes pladmæssige tyngde), dels den faglige variation (Serviceloven, 2017§5-6). Regionernes tilsigtede rolle i rammeaftalen er således først og fremmest at bidrage til et udbud af tilbud med en tilstrækkelig kapacitet (Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2005, s. 28). Det er endvidere direkte lovbundet, at regionerne skal føde ind til den såkaldte tilbudsportal (Serviceloven, 2017, §7-8), hvori alle relevante tilbud på det specialiserede socialområde skal fremgå (Bekendtgørelse om Tilbudsportalen, 2016, §2).

I servicelovens indledende formålsbestemmelser står der, at kommunerne og regionerne i samspil skal tilvejebringe regionalt etablerede tilbud rettet mod borgere med nedsat funktionsevne og/eller særlige sociale problemer og/eller behov for omfattende støtte (Serviceloven, 2017) jævnfør en række af lovens specifikke bestemmelser. Serviceloven indrammer dermed en klart afgrænset opgaveportefølje for regionernes drift af institutioner og botilbud, som skal aftales nærmere i rammeaftalen med kommunerne. Kommunerne i den respektive region indgår under ét den årlige rammeaftale med den pågældende region, hvorfor der også påhviler kommunerne en ikke ubetydelig koordineringsopgave i den henseende (se fx Region Sjælland, 2016, s. 2–5).

Derudover indrammer formelle forvaltningsretlige bestemmelser, og forvaltningsretlige principper i almindelighed, en ikke uvæsentlig del af det juridiske manøvrerum, der arbejdes under på området. 'Forvaltningsloven' (Forvaltningsloven, 2014), 'Persondataloven' (Persondataloven, 2000) og 'Offentlighedsloven' (Offentlighedsloven, 2013) har alle juridisk gyldighed på det specialiserede socialområde, som en del af den offentlige forvaltning, men særligt 'Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (Retssikkerhedsloven, 2004) må fremhæves for så vidt angår den del af områdets praksisarbejde, der knytter sig til myndighedsudøvelsen, herunder i særlig grad visitationsdelen og administration med tilsvarende afgørelsessager (Retssikkerhedsloven, 2004, § 1).

Offentlig styring og kvalitetssikring - socialpædagogik og NPM

Udfordringen for den offentlige sektor i Danmark og i andre vesteuropæiske lande har siden 1970'erne været behovet for stadig større effektivitet som følge af stigende udgifter på grund af den demografiske udvikling og stigende forventninger fra borgerne om mere og bedre service, samt et pres på finansieringen af den offentlige sektor.

Udfordringen har fra 1980'erne og 1990'erne været taget op i form af 'moderniseringsprogrammer', og hvad der sidenhen er blevet betegnet som 'New Public Management' (Hood & Dixon, 2015). Dette har udmøntet sig i stigende fokus på, og i nogen grad også stigende praksisgørelse af, udlicitering, kontrakt- og målstyring, økonomistyring knyttet til aktivitet (ABC-økonomistyring, taxameterordninger, 'datadrevet virksomhed'), 'kvalitetsmodeller' og nye lønsystemer. En forudsætning for, at flere af disse principper har kunnet operationaliseres, har været en relativt omfattende dokumentation, der dels har skulle understøtte driften af den datadrevne, offentlige virksomhed, og dels har tjent som grundlag for monitorering og evaluering af, i hvor høj grad de politisk fastsatte servicemål har været opfyldt.

Resultaterne fra NPM er blandede. Hood og Dixon opsummerer efter en metaanalyse af tre årtiers NPM i England, at nettoresultatet er højere omkostninger og flere klager (Hood & Dixon, 2015). Marie Møller fra KORA viser med et review af dansk og international forskning, at resultatbaseret styring ikke virker på socialområdet, beskæftigelsesområdet og skoleområdet (KORA, 2015). De sidstnævnte resultater er relevant i relation til nærværende undersøgelse. Her bliver det interessant at undersøge, hvilke dele af dokumentationen, der bidrager til ikke bare faglig, men også organisatorisk udvikling og indirekte mere effektiv styring af området.

Kommunernes og regionerne ansvarsdeling på området har skabt et, alt andet lige, højere administrativt koordinations- og styringsbehov, end hvis ansvaret var entydigt placeret hos en af de to offentlige myndigheder. Socialstyrelsen har udviklet en særlig kvalitetsmodel som bruges af socialtilsynet ved tilsynsførelsen af tilbuddene på området, herunder de regionale tilbud på det socialpædagogiske område (Socialstyrelsen, 2013a). Socialtilsynets tilsynsførelse anvendes som kvalitetsvurdering af de konkrete tilbud ved både (a) godkendelsen af de respektive tilbud samt (b) som et driftsorienteret tilsyn (Socialstyrelsen, 2013a, s. 2).

Kvalitetsmodellen er struktureret ud fra de overordnede kvalitetstemaer, der fremgår af § 6, stk. 2, nr. 1-6 og 8, i lov om socialtilsyn (Socialtilsynsloven, 2017), hvor temaerne er konkretiseret i et antal kvalitetskriterier. For hvert kriterium er fastlagt en eller flere kvalitetsindikatorer (Socialstyrelsen, 2013a). Socialstyrelsen anvender forskellige systematikker for, hvordan indikatorer og kriterier bedømmes ved henholdsvis tilbudsgodkendelsen og det driftsorienteret tilsyn, da godkendelsestilsynet – selvsagt – blot kan forholde sig til beskrevne hensigter, mens det driftsorienterede tilsyn holder den udførte praksis op mod kriterierne (Socialstyrelsen, 2013a). Godkendelsestilsynet resulterer, for hver indikator, i en vurdering af enten forventning om opfyldelse eller ej forventning om opfyldelse. Det driftsorienterede tilsyn resulterer i en vurdering på en kvalitetsskala fra 1 til 5, hvor 5 er udtryk for en meget høj grad af opfyldelse, og 1 en meget lav grad af opfyldelse. Den endelige score for opfyldelsesgraden udgør tilsynets endelige vurderingsmateriale, dog med mulighed for at supplere med øvrige undersøgelser (Socialstyrelsen, 2013a). Kvalitetssikringen af området overordnet set, men i særlig grad af institutionerne, foregår således i praksis gennem selve tilsynsførelsen med området. Socialtilsynets førnævnte to primære tilsynsformer spiller således en væsentlig rolle i styringsrelationen mellem statens principalstatus og regionernes agentstatus i den henseende.

Standarder for udredninger - VUM & ICS

Der arbejdes med to standarder for udredninger af borgere på det specialiserede socialområde, en til børn og unge og en til voksne. Standarder kan få stor betydning for den enkelte borger, da de kan sætte rammer for hvilke områder det pædagogiske arbejde skal fokusere på.

Voksenudredningsmetoden (VUM) er udviklet af Social- og Integrationsministeriet og KL med formålet at *“... forbedre den faglige og lovgivningsmæssige kvalitet i sagsbehandlingen – med udgangspunkt i den enkelte borger”* (Socialstyrelsen, 2013b, s. 6). Ifølge Socialstyrelsen (2013b, s. 6) er metoden udviklet til at kombinere kvalitet i sagsbehandling med forbedret information til at sikre en optimal styring og ledelse af området. Metoden er opbygget rundt om en række redskaber, der skal sikre et standardiseret sagsbehandlingsforløb, der samtidig tager hensyn til de store forskelle mellem borgere på det specialiserede socialområde.

Integrated Children’s System (ICS) er en international anvendt metode, der understøtter arbejdet med sagsbehandling og udredning i det sociale arbejde. Metoden har til mål at sætte fokus på barnet, og forsøger at understøtte både forholdet mellem barnet og familien, samt det tværfaglige samarbejde om barnets udvikling (Cardinaal & Lukyanov, 2016). En evaluering af kommunernes anvendelse af ICS viser variation i, hvordan det er blevet implementeret, samt i hvilken grad der er sket en tilfredsstillende forbedring. En udfordring der fremhæves er, at ICS har betydet væsentlig længere undersøgelser, som samtidig øger antallet af problemstillinger, der skal tages stilling til (Socialstyrelsen, 2014, s. 75).

Kapitel 2 – Dokumentation af socialpædagogisk praksis på det specialiserede socialområde

Dokumentation og skriftlighed

Der findes kun få undersøgelser, der beskæftiger sig meget direkte med dokumentation af socialpædagogisk arbejde på det specialiserede socialområde. Det følgende afsnit vil fremhæve de væsentlige pointer, der findes i forskningslitteraturen.

En central pointe i undersøgelser af dokumentation og skriftlighed er, at dokumentations sproget ofte er upræcist og derfor kun giver et begrænset billede af praksis. Brok sammenligner i sin afhandling om skriftsprogbrug og arbejdspraksis socialpædagogers skriftsprogbrug på et botilbud med fysioterapeuter. Hun pointerer, at hvor de sidstnævnte ”... skrev kort og præcist - med mange forkortelser og i et kompakt fagsprog”, så var socialpædagogernes skriftsprog kendetegnet ved, at de skrev i ”... et hverdagsprog og et billeddannede sprog [og] karakteriseret ved at være udfoldet, narrativt og indeholde mange modaliteter og personvurderinger af de mennesker, de arbejder for” (Brok, 2009, s. 289–290). Hun fremhæver samtidig, at mange socialpædagoger kan have udfordringer med at finde de rigtige formuleringer, hvilket kan betyde at budskaber bliver fordrejet eller er svære at forstå (Brok, 2009, s. 121–122). Når socialpædagogerne skriver tekster til eksternt brug signalerer teksterne ofte ro og kontrol. Når de omvendt skriver til intern brug, ”... vises et andet billede af arbejdet, nemlig at det også er kaotisk, ukontrollabelt og utrygt [...]. Disse tekster viser belastningerne i arbejdet, men den form for skriftlighed, når ikke ud i det eksterne niveau”, pointerer Brok (2009, s. 194). Dokumentation bliver derfor en helt bestemt version af dagligdagen.

Brok problematiserer, at i nedfældningen af hverdagens hændelser konstrueres beboerne utilsigtet som problematiske især i overleveringer til andre, uanset om det er til pædagoger eller forvaltningen. Brok anser det som et udtryk for, at pædagogerne skal argumentere for, at beboere har et forandringsbehov og derigennem legitimere nødvendigheden af en pædagogisk indgriben (Brok, 2009, s. 188–189). Denne legitimering kan dog samtidig medvirke til at øge pædagogernes faglige anerkendelse ved give eksterne aktører viden om indsatsen og dens berettigelse. En af afhandlingens pointer er, at dokumentationen af hverdagens praksis gennemgår en reduktion og selektion: ”Aktørerne har både brug for at synliggøre og sløre forhold i arbejdet, og aktørerne konstruerer en bestemt udgave af arbejdet i skriftsproget, fordi skriftsproget formidler et reduceret billede af virkeligheden” (Brok, 2009, s. 16). Dokumentation bliver hermed et værktøj til at vise udvalgte dele af den pædagogiske praksis til omverdenen.

Det er medarbejderne, der har til opgave at vurdere og dokumentere beboernes adfærd, og de besidder dermed definitions magten over beboerne, hvilket tydeliggør et asymmetrisk magtforhold mellem pædagog og beboer. Breumlund og Hansen (2013, s. 132) fremhæver, hvordan dokumentationen er et disciplineringsredskab for beboere og medarbejder, da skriftsproget fastholder bestemte målsætninger for arbejdet, som ikke er nemme at ændre. Skriftligheden er samtidig med til at skabe ”... en analytisk distance til praksis. Frem for at være til stede i praksis skrives om og til praksis. På den måde udtrykker skriftligheden en form for videnskabeliggørelse af den socialpædagogiske indsats med vægt på systematik og metodisk ensartethed” (Breumlund & Hansen, 2013, s. 132). Den analytiske distance omhandler derfor en faglig distance, som kræver, at man ser på sin egen pædagogiske indsats udefra, så den kan beskrives på en måde der kan formidles. Samtidig kræver arbejdet også en fysisk distance, da man må flytte sig ind til en computer for at dokumentere.

Omfanget af dokumentation og dets betydning for den daglige praksis er centralt i flere undersøgelser. Brok er interesseret i de mange forskellige former for dokumentation og indkredser 44 typer af tekster, som medarbejderne på botilbuddet skal nedfælde som en del af deres arbejde. Hun grupperer og karakteriserer teksterne som henholdsvis informative, dokumenterende, kommunikerende eller reflektive og teksterne dækker dokumentation af magtanvendelser, døgnrapporter, ugeskemaer, regnskaber, udarbejdelse af retningslinjer fra forvaltningen, mødereferater, formåls- og metodebeskrivelser mm. (Brok, 2009, s. 116–117). Mængden af dokumentation er omfangsrig. For eksempel omtaler en medarbejder, hvordan de udfylder store bunker af registreringsattester, som de ikke ved, hvor de skal gøre af, men som både optager tid og fysisk plads (Brok, 2009, s. 119).

Breumlund og Hansen (2013, s. 130) fremhæver, at mængden af dokumentation er stigende og i højere grad er digitaliseret. Medarbejderne må således anvende en væsentlig del af deres arbejde på at dokumentere i det digitale system, hvilket medfører mindre tid med beboerne. Der findes dog ikke opgørelser der giver et præcist billede af omfanget af dokumentationsarbejdet. Rømer beskriver, hvordan ledelsen på en døgninstitution har lavet nogle retningslinjer om at indsatsen skal dokumenteres øjeblikkeligt: *"Hvis jeg går i køkkenet og sidder og snakker med en beboer fra kvart over otte til halv ni, og der er noget dér, jamen så går jeg ind og skriver det. Med det samme"* (Rømer, 2015, s. 84). Det giver en helt bestemt ramme for det pædagogiske arbejde, når medarbejderne skal dokumentere i samme øjeblik der sker noget med beboerne vedrørende deres delmål, forandringer mm. Ledelsen skal derfor konstant overveje, hvornår en 'tidstro registrering er vigtig at prioritere, og hvornår dokumentation kan samles på tidspunkter, hvor det ikke forstyrrer andre opgaver.

Udover selve dokumenteringen i det digitale system bruges der ressourcer på at udvikle skriftligheden ved team og supervisors møder. *"En sådan prioritering legitimeres af troen på skriftlighedens centrale rolle i kvalificeringen af den socialpædagogiske indsats, hvilket i og for sig ikke er enestående for dette botilbud, men ses som en generel tendens på de sociale og pædagogiske arbejdsområder i disse år"* (Breumlund & Hansen, 2013, s. 130–131). Tiden der anvendes på at udfylde og arbejde med dokumentation er således et tegn på en overordnet målsætning om en kvalificering af arbejdet gennem øget skriftlighed.

Undersøgelserne på det specialiserede socialområde viser en kompleksitet i den praksis som dokumentationen skal indfange. Det skaber udfordringer for dokumentationens anvendelighed som redskab til at belyse effekter af en indsats og udvikle medarbejdernes faglighed. Medarbejderne fremhæver, at skriftlighed hjælper med til at underbygge forudsigelighed i hverdagen i arbejdet med autister ved at man får overleveret viden om beboeren, men at sproget ikke er præcist nok til at indfange praksis (Breumlund & Hansen, 2013, s. 130–131). Højmark beskriver i tråd med dette, at visse dele af det pædagogiske arbejde kan være svært at begrebsliggøre i dokumentationen. Det drejer sig om de pædagogiske handlinger, hvor man arbejder ud fra *"... kendskab til den enkelte beboer og hele tiden møder beboerne i hver sit dagsforløb og med forskelligartede behov i situation efter situation efter situation"* (Højmark, 2009, s. 71–72). Dette er et omfattende aspekt af det pædagogiske arbejde, men synes svært at pin-pointe eller sætte begreb på.

Når dokumentationen har svært ved at indfange praksis, så kan den blive ligegyldig for medarbejderne. Kofoed beskriver, hvordan det pædagogiske personale på et bosted oplevede den tid de benyttede til it-dokumentation som spild af deres tid, samt at det udløste spændinger på arbejdspladsen (Kofod & Jensen, 2009, s. 43). En udfordring for arbejdet med dokumentation er de mange forskellige funktioner som dokumentation skal udfylde i relation til forskellige aftagere. I Rømers undersøgelse udtalte ledelsen på et botilbud, at målet med dokumentationen er *"... ikke blot at kunne vurdere effekterne af indsatsen for beboerne, men også at dokumentere, at indsatsen har en værdi, det vil sige en funktion, for dem, der dels*

skal evaluere indsatsen, det vil sige kontakteam'ene, og dels dem, som skal bruge dem efterfølgende, eksempelvis de kommunale sagsbehandlere, statsadvokaten m.fl.” (Rømer, 2015, s. 83). Dokumentationens sigte er altså både at kunne anvendes til det daglige arbejde internt på botilbuddet og tilfredsstillende styringsbehov fra eksterne aktører.

Flere studier peger på, at medarbejdere på socialpædagogiske institutioner benytter sig af en række forskellige former for skriftlighed og dokumentation i deres arbejde, hvoraf nogle typer opleves som mere meningsfulde end andre for medarbejderne. Nogle af pædagogerne oplever, at hvis der er tid til at koncentrere sig om at skrive, så kan det være meningsfuldt at fastholde tanker og situationer gennem dokumentation, og derved oplever pædagogerne det som en kvalitet (Brok, 2009, s. 119). Formen for arbejdet med dokumentation og indholdet der dokumenteres har derfor betydning for pædagogernes oplevelse af dette arbejde.

Nogle pædagogerne udtrykker, at dokumentationen og kommunikationen til eksterne virker mindre nyttigt end den interne, da forvaltningens krav er utydelige (Brok, 2009, s. 122). I tråd med Brok peger Frørup i sin afhandling på, *”... at socialpædagoger i praksis arbejder med flere forskellige former for dokumentation, og at de typer af dokumentation, som bidrager til orden i dagligdagen og til en yderligere forståelse af de konkrete børn og unges situation, tilskrives en særlig meningsfuldhed”* (Frørup, 2011, s. 220). Frørup pointerer, at socialpædagogerne taler sig ind i en tavs og fænomenologisk forståelse, hvor *”... præsentationen af de konkrete handlinger tilsløres af et metaforisk sprogbrug og ved brugen af verbaler, der refererer til mentale processer”* (Frørup, 2011, s. 220), og hvor *”... vurderinger af praksis (processer og resultat) er baseret på fornemmelser eller oplevelser”* (Frørup, 2011, s. 226). Ifølge Frørup kan socialpædagogers vanskeligheder med at dokumentere deres praksis således bl.a. forstås ud fra en tilgang, der handler om de omsorgs- og relationsorienterede praksisformer, som karakteriserer socialpædagogisk arbejde. I sin undersøgelse af opfattelser af kvalitet i en institution for anbragte unge viser Aagerup (2013, s. 4), hvordan medarbejderne fokuserer på *”... at have tætte emotionelle relationer med de unge”* som et centralt aspekt af deres arbejde, og Aagerup peger på, at dokumentation i form af kvantitative tilgange med brug af kvalitetsstandarder og kvalitetsindikatorer harmonerer dårligt med sådanne opfattelser af kvalitet.

Undersøgelser af dokumentation på det specialiserede socialområder viser et komplekst billede af dokumentationspraksis og anvendelighed for socialpædagogisk arbejde. Følgende kan fremhæves som centrale pointer:

- Socialpædagogerne har ikke et tydeligt fagsprog og kan have svært ved at formulere deres faglige tilgang på skrift.
- Mængden af dokumentation er omfattende og tager tid fra arbejdet med beboerne.
- Dokumentation opleves som meningsfuld af medarbejderne, når den kan anvendes i hverdagen.
- Socialpædagogisk praksis er kompleks på grund af tavs viden og spontan praksis, hvilket er svært at indfange i dokumentationen.
- Dokumentation udfylder flere funktioner på grund af forskellige aftagere.
- Dokumentation fungerer også som et disciplineringsredskab, der er med til at skabe en fastlåsning af praksis mellem medarbejdere og beboere.

Det ovenstående har vist, hvordan de eksisterende undersøgelser direkte adresserer dokumentationsprocesser på det specialiserede socialområde. Selvom forskningen på det specialiserede socialområde kun i begrænset grad beskæftiger sig med dokumentation, så kan den stadig fortælle en hel

del om den praksis man forsøger at dokumentere, samt de rammer dokumentationen foregår under. Det vil være i fokus i de tre sidste dele af dette kapitel.

Aktørers opfattelser af kvalitet

I arbejdet med dokumentation sker der løbende til og fravalg, når man skal vælge, hvad som skal dokumenteres. Disse valg reflekterer en opfattelse af pædagogisk kvalitet på den pågældende institution eller hos den enkelte medarbejder. Undersøgelser viser, at medarbejdernes opfattelse af kvalitet ikke altid deles af andre aktører, som fx beboere, pårørende og sagsbehandlere:

Agerup afdækker, hvordan medarbejdere og de unge på en institution har forskellige forståelser af, hvilke kvaliteter institutionen byder på. Han peger på, at forskellene mellem de unge og medarbejderne bunder i deres position på institutionen: *"For de unge danner institutionen rammerne om de unges liv, for medarbejderne er institutionen deres arbejdsplads, og medarbejderne har desuden magtbeføjelser over de unge"* (Agerup, 2013, s. 242). Fra medarbejdernes position er dannelsen af tætte relationer med de unge den bærende kvalitet i deres arbejde, hvorimod overvejelser om magt som en del af deres praksis fylder meget lidt. For de unge fylder afstraffelser som en del af institutionens praksis meget. De anser primært medarbejderne for nogen der sætter rammer i deres liv og ikke som deres vigtigste relationer (Agerup, 2013, s. 243).

Breumlund og Hansen (2014b, s. 82–83) har evalueret en institutions implementering af en ny pædagogisk tilgang/indsats. I evalueringen fandt de, at der mellem medarbejdere og pårørende var modsætningsfyldte opfattelser af den forandring, som beboerne havde gennemgået under implementeringen af den nye indsats. Medarbejderne oplevede, at beboerne der havde den tilsigtede forandring var resultat af den nye indsats, men at de beboere der havde en utilsigtet forandring ikke var grundet den nye indsats. De pårørende oplevede derimod, at de positive forandringer hos beboerne ikke var et direkte resultat af den nye pædagogiske indsats: *"Forandringerne er sket via den pårørendes indsats, af sig selv eller som følge af støtte fra de medarbejdere, som arbejder godt sammen med netop deres unge"* (Breumlund & Hansen, 2014b, s. 77). De pårørende så derimod forandringerne som en kombination af flere parametre og som resultatet af et mangeårigt forløb.

Breumlund, Hansen og Niklasson (2016) problematiserer i en anden undersøgelse, hvordan beboere, medarbejderne og socialrådgiverne har forskellige kvalitetsopfattelser. Socialrådgiverne oplever i et eksempel, at medarbejderne opvarter beboerne for meget frem for at udvikle deres selvstændighed. De så gerne, at beboerne blev tilbudt nye udfordringer for eksempel ved at komme i et andet botilbud (Breumlund m.fl., 2016, s. 169). De forskellige vinkler på, hvad der er bedst for den enkelte beboer gør situationen kompleks: *"Beboerne oplever det som hæmmende, at såvel medarbejdere som socialrådgivere ikke har de samme mål for deres fremtid som dem selv"* (Breumlund m.fl., 2016, s. 173). Alle har til mål at hjælpe beboeren, men beboerens ønsker og behov opleves forskelligt.

Inddragelse af beboeren er en vigtig del af socialpædagogisk praksis, men også en udfordring ifølge undersøgelserne på området. Nogle beboertyper kan være svære at inddrage i beslutningsprocesser, da de ikke lader til at have realistiske forestillinger omkring egne evner (Breumlund m.fl., 2016, s. 61). Brok (2009, s. 183–185) beskriver, hvordan brugerinddragelse er pålagt institutionerne fra forvaltningen, hvilket medvirker til et positivt sprogbrug i bostedet udviklingsplan, der taler ind i forvaltningens forbedringsdiskurs omkring beboernes medbestemmelse i hverdagen. Hun anser dog, at udviklingsplanen mangler realitetssans, idet den primært reflekterer forvaltningens ønsker, og ikke medarbejdernes

erfaringer med inddragelse i praksis. Rømer påpeger ligeledes, at ”Personalet i henhold til de lokale instrukser [er] forpligtiget til skriftligt at dokumentere beboernes inddragelse i handleplansarbejdet samt arbejdet med opfyldelse af handleplanernes mål og delmål” (Rømer, 2015, s. 83). Det er krav, at der arbejdes på få beboernes ønsker med i planlægningen af deres forløb, men det er varierende i hvor høj grad det lykkedes i praksis.

På den baggrund kan følgende pointer fremhæves:

- Der er forskellige forståelser af, hvad der giver kvalitet i socialpædagogisk praksis afhængigt af, fra hvilket perspektiv man ser det.
- Der eksisterer relativt omfattende krav om beboernes inddragelse, men de kan være svære at realisere i praksis.
- Undersøgelserne viser nogle konkrete eksempler på aktørernes perspektiver:
 - Unge beboere lægger vægt på regler og afstraffelse der sætter rammer for deres liv.
 - Medarbejdere lægger vægt på at skabe tillidsforhold til beboerne.
 - Pårørende ser indsatsen som ét langt forløb, og tilskriver derfor ikke en kortvarig socialpædagogisk indsats som central for forandring.
 - Socialrådgivere lægger vægt på at undgå en institutionalisering af beboerne, og forsøger derfor at sikre, at botilbuddene fremmer selvstændighed og løbende udfordrer beboerne.

Pædagogiske metoders balance mellem standarder og individuel tilpasning

Centralt for arbejdet med dokumentation er, hvordan det socialpædagogiske arbejde organiseres og pædagogiske metoder udvikles. Pædagogiske metoder inddrager eller integrerer dokumentation på forskellig vis, som en del af den socialpædagogiske praksis, og samtidig skal dokumentation hjælpe til at belyse fordele og ulemper ved selvsamme socialpædagogiske praksis. I Engens (2014) undersøgelse af omsorg i socialpædagogisk arbejde identificeres to logikker, som er styrende for den måde arbejdet struktureres på forskellige bosteder; en kollektiv og en individuel. De to tilgange eksisterer sideløbende, men vægtes forskelligt på de enkelte botilbud.

Den kollektive tilgang arbejder, ifølge Engen (2014), mod det fælles bedste gennem en styrkelse af fællesskabet. Centralt for det pædagogiske arbejde er at oplære beboerne i at bidrage til fællesskabet gennem løsning af hverdagsopgaver. Gennem en form for normalisering af beboernes adfærd ønsker man at styrke deres deltagelse i fællesskabet, men også gøre den pædagogiske opgave nemmere, da der ikke skal tages hensyn til alle individers ønsker og behov. Dette kan altså være en form for løsning på en travl hverdag med begrænset tid til den enkelte beboer. Handlinger der bryder med den kollektive praksis kan nemt blive betragtet som forkerte, hvilket hænger sammen med en snæver forståelse af, hvordan beboerne bør tage del i fællesskabet.

Den individuelle tilgang har, ifølge Engen (2014), mere fokus på individernes egen rytme og behov. Den centrale målsætning er beboernes selvstændighed, så afhængigheden af fællesskabet mindskes. Her bruges mere tid på at forstå individers behov og tilpasse arbejdsmetode og rammer, så disse behov bedst muligt kan opfyldes. Tilgangen kan være med til at skabe konflikter, når beboerens behov ikke er realistisk inden for fællesskabets rammer. Der er dog samtidig en bredere forståelse af, hvad der er acceptabelt. Engen fremhæver, at den individuelle tilgang kræver stor følelsesmæssig kapital hos medarbejderne, men også at tilgangen kan skabe mulighed for at inkludere beboernes forskelligheder:

"Medarbejderne i en individorienteret praksis søger i højere grad at kontrollere og reflektere over egne følelser og handlinger, og hvordan de påvirker beboeren; de søger kontinuerligt at mærke og måle den enkelte beboers tilstand, afstemme egen respons og indsats i forhold hertil for at påvirke beboeren i den retning, man opfatter som ønskværdig (indramning af handlingsrummet)" (Engen, 2014, s. 397).

Den socialpædagogiske udfordring kan ses som et dilemma mellem hvornår det giver mening at have en fælles struktur og anvende standardiserede metoder, og hvornår der er behov for at tage individuelle hensyn i den specifikke situation. Ligesom Engen, så beskriver Højmark (2009), hvordan man gennem den pædagogiske praksis kan fremme beboerens selvstændighed og samspil gennem løbende at handle ud fra beboernes behov og ønsker, hvilket hun betegner som 'opfinde-handlinger'. Denne type af spontane handlinger kræver indgående kendskab til beboerne, og hvornår de er mest modtagelige over for en socialpædagogiske intervention. *"[H]vis beboeren bliver mødt som en, der kan, med det, det kræver af pædagogen som motivationsarbejder, beboerens tryghed ved medarbejderen og inddragelse af beboeren på en individuelt afstemt måde, så vil og kan beboeren også samspil"* (Højmark, 2009, s. 70). Ifølge Højmark kræver det gode samspil, at pædagogen formår at motivere, at der er en trygt forhold mellem beboer og medarbejder, samt at der sker en velovervejet inddragelse af beboerne. Samspillet kræver derfor ikke bare et godt forhold mellem pædagog og beboer, men en reflekteret faglig tilgang samt organisatoriske rammer, der understøtter pædagogens arbejde.

En tilsvarende konklusion har Breumlund & Hansen (2013), som fremhæver balancen mellem det stærke faglige fundament og den spontane tilpasning til de enkelte beboere. De understreger, at indsatsen *"... må være eksperimenterende i forhold til, hvad der virker for beboerne"* (Breumlund & Hansen, 2013, s. 150). Et centralt dilemma er forholdet mellem det bruger- eller individorienterede og markedsorienteringen på det socialpædagogiske område (Frørup, 2011). På den ene side som fokus på brugerne som forbrugere med behov, der skal afklares og standardiseres og på at skabe den rette servicering til alle brugere og ensretning af ydelser. På den anden side som fokus på den enkelte som forbruger med særlige behov, som kræver et særligt tilbud. *"At være individorienteret handler i praksis om at imødekomme individets særlige behov, hvilket kun er muligt gennem en relationel og processuel tilgang"* (Frørup, 2011, s. 226). Frørup pointerer, at dilemmaet mellem den markedsorienterede og individorienterede tilgang besværliggør opstilling af tydelige mål, når den socialpædagogiske indsats skal dokumenteres (Frørup, 2011, s. 226). Undersøgelserne observerer altså en essentiel konflikt mellem en indsats målrettet det enkelte individ og målsætningen om et standardiseret dokumentationssystem.

Engen (2014, s. 404) observerer, at idealet om en omsorg der i høj grad er tilpasset det enkelte individ kan være svært at bibeholde i en travlt hverdag. Engens observation understøttes af en større spørgeskemaundersøgelse gennemført af en række forskere på DPU (Langager, Søren, Robenhagen, Højmark, & Allerup, 2009). De har kigget nærmere på medarbejdernes opfattelser af udfordringerne i det socialpædagogiske arbejde. Medarbejderne udtrykker generelt tilfredshed med arbejdet og tilbuddenes indsats, men fremhæver plads til spontanitet i hverdagen, som et af de temaer det ikke altid kan lykkedes at skabe gode rammer for (Langager, Søren m.fl., 2009, s. 44). Ligeledes mener cirka en femtedel af respondenterne, at der er behov for mere tid til den daglige omsorg for den enkelte beboer (Langager, Søren m.fl., 2009, s. 49). Så selvom medarbejderne i spørgeskemaundersøgelsen overordnet udtrykker tiltro til tilbuddenes evner til at skabe gode rammer for beboerne, så viser den også, at der er mulighed for udvikling i forhold til den individualiserede behandling og spontane tilpasning til den enkelte beboer.

En høj grad af individualiseret behandling stiller store krav til den organisatoriske opbygning på de enkelte botilbud. Ringø (2014, s. 42) har undersøgt, hvordan et botilbud arbejder med etableringen af teams, der kan sikre den gode relation til den enkelte beboer, men samtidig undgå sårbarheden ved at beboeren

knytter sig til én bestemt ansat. Det kan samtidig løfte presset af de medarbejdere, som arbejder med de mest udfordrende beboere. Botilbuddet arbejder samtidig med at øge beslutningskompetencerne for de nye teams, med det håb at beslutningerne kan træffes hurtigere og af en gruppe, som kender beboerens historie og omstændigheder. For at sikre en sammenhængende indsats på tværs af personalet, så skal samtlige fastansatte gennem et kursus i "... en anerkendende og værdsættende pædagogik" (Ringø, 2014, s. 37). Ringøs fremhævelse af de organisatoriske rammer for den socialpædagogiske praksis viser, at praksis er meget mere end forholdet mellem ansat og beboer. Dette forhold er systematisk formet af nogle rammer, der forsøger at fremme en bestemt form for pædagogik og undgå vanskelige situationer for beboere og personale.

Mens store dele af forskningen på området fokuserer på behovet for et individuelt tilpasset tilgang med plads til spontanitet og løbende dialog, så kommer Pedersen og Aagaard (2015) frem til en anderledes konklusion i deres studie af ledelse på det specialiserede socialområde. De problematiserer de fagprofessionelles tilgang og efterlyser et mere evidensbaseret vidensgrundlag for beslutninger og interventioner. De argumenterer for, at området i mange år har været karakteriseret ved det, som de kalder en 'privatpraktiserende' (Pedersen & Aagaard, 2015, s. 45) tilgang, hvor "... den enkelte fagprofessionelle foretog skøn fra sag til sag på grundlag af egne hands-on-erfaringer fra sagsbehandling eller som producent af forebyggelse, indsatser eller ydelser i samarbejde med borgere" (Pedersen & Aagaard, 2015, s. 44). Ligeledes fremhæver Hansen, at der kan være et behov for en fælles faglighed på tilbuddene:

"Døgninstitutionerne er ikke optaget af de formelle regler og fælles faglige normer, men af deres egne regler. Døgninstitutionerne har mange interne regler – Emma Gad-regler, som en socialpædagog kalder dem. Det er regler, som man ikke snakker om, fordi det er blevet en indarbejdet del af den daglige praksis på døgninstitutionen" (S. J. Hansen, 2009, s. 291).

Behovet for den fælles faglighed står ikke i modsætning til en individualiseret tilgang, men fremhæver at en sådan tilgang må have udgangspunkt i en standardiseret og fagligt begrundet praksis. Selvom der i de senere år er sket en stigning i forskning på det specialiserede socialområde, så mener Pedersen & Aagaard (2015, s. 45–46), at der stadig er langt igen før, at området kan leve op til internationale standarder for evidens, hvilket vil kræve flere og mere systematiske undersøgelser af effekter af indsatsen. Den individorienterede praksis må derfor ikke blive en undskyldning for, at der foretages fagligt velfunderede skøn blandt medarbejderne.

- To sideløbende logikker for det socialpædagogiske arbejde: en kollektiv og en individuel, hvor forskningen primært fremhæver den individuelle som idealet.
- En individuelt orienteret praksis sætter store krav til medarbejdernes tid til spontanitet, motivationsarbejde og løbende tilpasning af praksis.
- En individuelt orienteret praksis kræver organisatoriske rammer, der sikrer, at praksis er skabt gennem en tæt koordinering blandt de medarbejdere der arbejder med borgeren.
- En individuelt tilpasset tilgang bør ikke blive 'privatpraktiserende', da beslutninger bør træffes ud fra faglige standarder og et fælles erfaringsgrundlag.

Eksterne rammers betydning for socialpædagogisk arbejde

Ud over den interne organisering af arbejdet, så er det tydeligt i forskningen, at også de eksterne rammer for arbejdet har stor betydning for, hvordan man organiserer socialpædagogisk praksis på et botilbud. Disse rammer spiller en særlig rolle, fordi de ikke giver et entydigt svar på målsætninger med det socialpædagogiske arbejde. I stedet opleves et dilemma mellem et "... fokus på det enkelte individs myndighed, indflydelse og (forbruger)rettigheder og på effektiviteten af den offentlige sektor og dens tjenesteydelser" (Engen, 2014, s. 35). Hvor lovgivningen på området definerer borgerens rettigheder, og derved sætter den overordnede ramme for området, så er det gennem styring og ledelse, at man forsøger at opnå den bedst mulige kvalitet for de ressourcer området tilføres.

En central pointe i undersøgelserne er, at lovgivning sætter en række ret upræcise rammer, som efterlader etiske spørgsmål, der må besvares gennem den socialpædagogiske praksis. Serviceloven er den primære lovgivning, som regulerer området, og Servicelovens § 81 definerer, at det overordnede formål med indsatsen er at forbedre den enkeltes muligheder for udvikling og livsudfoldelse. Det er dog ikke den eneste lovgivning, der sætter rammerne for arbejdet. Nogle af botilbuddene på det specialiserede socialområde er lukkede institutioner, hvor borgerne er blevet henvist til, fordi de ikke er egnede til straf i et normalt fængsel. Rømers studie af et botilbud for domfældte fremhæver, at det netop er de overordnede rammer for arbejdet, der skyldes, at der ikke kan gives en sammenhængende indsats til beboerne:

"Dette synes dels at skyldes de lovgivningsmæssige rammer, som grundlæggende ikke giver personalet andre beføjelser til at tilrettelægge og udøve indsatsen end på et botilbud for udviklingshæmmede uden dom. Endvidere skyldes det personalets mangelfulde metodiske rammer i forhold til at udøve en kriminalpræventiv indsats, hvilket gælder særligt i forhold til misbrugsbehandling" (Rømer, 2015, s. 180).

Ifølge Rømer, tages der ikke tiltrækkeligt hensyn til, at der forskel på beboernes behov på botilbud med domfældte og andre botilbud. Hverken lovgivning eller personalets kompetencer understøtter i dette tilfælde nogle gode rammer for den socialpædagogiske praksis.

Ligeledes forholder Ringø (2014) sig kritisk til de juridiske rammer for domfældte beboere på botilbud. Hun giver et eksempel på en beboer, som ville have foretrukket en fængselsdom, da der så er en klar tidsangivelse på straffen (Ringø, 2014, s. 68). Det er på mange måder uklart, hvor længe man skal bo på tilbuddet, samt hvilke krav man skal leve op til for at få lov til at flytte. *"Den simple forklaring herpå er, at der tilsyneladende ikke eksisterer nogen overordnet politisk-administrativ eller samfundsmæssig plan for, hvad der skal ske med disse borgere 'på den anden side' af deres dom til anbringelse inden for botilbuddets usynlige grænser"* (Ringø, 2014, s. 69). Den dom de har fået er en behandlingsdom, men hvis man er udviklingshæmmet eller autist, så er det ikke klart, præcis hvad man skal have behandling for, og hvornår denne behandling kan betragtes som færdig. Uvisheden om fremtiden kan skabe frustration hos beboerne. Et eksempel beskriver, at de oplever det, som *"... en belastende uvished, at de ikke kender længden på opholdet, og hvilke forandringer, de yderligere selv kan medvirke til for at afslutte domsanbringelsen"* (Breumlund & Hansen, 2014a, s. 35). De juridiske rammer sætter derfor ikke bare overordnede retningslinjer for det socialpædagogiske arbejde, rammerne er også med til at skabe dilemmaer og udfordringer, som medarbejderne skal håndtere som en del af det daglige arbejde.

Et andet tema der går igen i undersøgelserne, er måden hvorpå de forvaltningsmæssige rammer former arbejdet. Området er påvirket af en stor politisk og administrativ udvikling, der stiller nye krav til de enkelte botilbud. Helt overordnet kan denne udvikling beskrives som bevægelse fra relativt lukkede institutioner som skulle give omsorg til beboerne til en fokus på botilbud, hvor målet er understøtte den enkeltes evner

og udvikling, og dermed muligheden for inklusion (Engen, 2014, s. 392). Frørup (2011) og Brok (2009) peger begge på, hvordan også socialpædagogerne må håndtere et krydspres mellem politiske krav og rationaler på den ene side og institutionens praksis og rationaler på den anden. I den proces afkobles den daglige praksis fra de opgaver der relaterer sig til de overordnede forvaltningskrav. De finder, at socialpædagogerne foretrækker typer af dokumentation, som har praktisk og direkte betydning for dagligdagen.

Frørup pointerer, at "*... dokumentationsformer af såkaldt eksternt art med eksterne modtagere betragtes og behandles som adskilt fra den socialpædagogiske kerneopgave og som et nødvendigt onde*", og herunder peger hun på, at disse eksternt rettede dokumentationsopgaver organiseres, så de udføres af nogle få med "*... særlige evner for det skriftlige*" (Frørup, 2011, s. 228). Man har derfor en arbejdsdeling, hvor stor del af personalet afskærmes for arbejdet med dokumentation. Brok (2009, s. 294) bruger termen '*rituelle tekster*', hvor hun pointerer, at pædagogerne følger forvaltningens logikker tæt, men uden at disse tekster har stor betydning for praksis. Denne oplevelse understøttes af en pædagogs oplevelse: "*Jeg oplever at meget af det jeg skal skrive ikke har andet formål end at tilfredsstille nogle retningslinjer som er udstukket fra fx forvaltningen, men ikke har noget logisk at gøre med den dagligdag jeg står i. Den form for skrivelser har det med at fylde unødvendig meget. De stresser og kan være uoverskuelige arbejdsopgaver*" (Brok, 2009, s. 119). Brok argumenterer i forlængelse af dette fund for, at der ligger et potentiale i at udvikle genrer og sprogbrug, som har funktioner i arbejdspraksisser.

En pointe hos Frørup er, at de mål og formål for det socialpædagogiske arbejde, som kommer fra den centrale forvaltning er ganske brede og uklare, hvilket giver mulighed for, at socialpædagogerne kan "*... agere autonomt og tilpasse de socialpædagogiske praksisprocesser til den enkelte brugers behov og særlige livssituation*", men samtidig vanskeliggør en generaliseret dokumentationspraksis (Frørup, 2011, s. 241). Det er altså langt fra tydeligt, præcis hvilken betydning de overordnede forvaltningsrammer har, da det i høj grad er op til det enkelte botilbud at oversætte de generaliserede målsætninger til praksis.

Et centralt tema i forskningen, der beskæftiger sig med de lokale valg af og begrundelser for konkrete dokumentationspraksisser, er moderniseringen og markedsførelsen af den offentlige sektor og herunder, hvad der sker, når socialpædagogisk arbejde skal blive/reduceres til sammenlignelig, entydig og systematisk viden. Flere har peget på, at dette fører til såkaldt 'dekobling'. I sin undersøgelse af institutionelt pres og strategiske valg på døgninstitutioner peger Juul Hansen på, at "*... såvel ledelse som socialpædagoger udviser ceremoniel adfærd i forhold til eksterne krav, der opfattes som uforenelige med det socialpædagogiske arbejde*" (S. J. Hansen, 2009, s. 318–319). Herunder nævner Hansen regler om dokumentation for brug af lomme penge, som et konkret eksempel på et krav, der opleves meget forstyrrende i det daglige arbejde med børnene, men Juul Hansen peger også mere generelt på, at socialpædagogerne ikke taler om effektivitet eller om målet for behandlingen af børnene. Ifølge Juul Hansen er der en modsætning – eller et krydspres – mellem "*socialpædagogernes opfattelse af socialpædagogikken som en individuel og personligt bundet faglighed og forvaltningens ønske om at instrumentalisere faget*" (S. J. Hansen, 2009, s. 317).

Hansens undersøgelse peger på, at ikke alene medarbejderne men også lederne i de socialpædagogiske institutioner vægter de regler og eksterne krav, som de oplever som meningsfulde i forhold til hverdagen med børnene. Ledernes strategi i den forbindelse finder han er, at de forhandler, tillemper eller endda '*overser*' regler og krav, hvor det ikke er tilfældet. De '*afskærmer*' medarbejderne fra den forvaltningsmæssige styring, og på den måde dekobles det socialpædagogiske arbejde fra organisationens formelle struktur, argumenterer Hansen. Undersøgelsen viser, at selvom der er omfattende eksterne krav, så er der alligevel relativt stor autonomi for de enkelte botilbud: "*Reguleringen af indhold og kvalitet af*

døgninstitutionernes tilbud til børnene og de unge er derimod overladt til institutionerne selv” (S. J. Hansen, 2009, s. 166). De mange krav er derfor i højere grad overordnede rammer end egentlige handlingsanvisninger.

- Retningslinjerne fra serviceloven og straffeloven giver ikke tydelige rammer for en sammenhængende indsats i arbejdet med domfældte udviklingshæmmede.
- Forskellene mellem forvaltningens forventninger til dokumentationens indhold og sprog, og medarbejdernes forståelse af det daglige arbejde kan skabe en dekobling.
- Denne dekobling skaber forsvarsmekanismer, hvor de modstridende krav, der er mellem forvaltningens styring og medarbejdernes egen faglighed er, håndteres ved at dokumentere en ting men gøre noget andet i praksis.
- Lederne på de enkelte botilbud spiller en afgørende rolle for, hvordan de eksterne krav oversættes til handling

Kapitel 3 – Dokumentation af pædagogisk praksis i det sociale arbejde

I dette kapitel vil vi udvide vores undersøgelse af, hvordan litteraturen beskriver, at dokumentation kan understøtte faglig udvikling og organisatorisk læring i den pædagogiske praksis. Det vil vi gøre ved at sætte fokus på de samme fire tematikker, som er udsprunget af den første del af litteraturreviewet, men ud fra en bredere søgning af litteratur.

Dokumentation og skriftlighed

Som vi har set, så beskriver Brok (2009, s. 121–122), at dokumentation fordrer en skriftlighed, som ikke altid er naturlig for socialpædagoger. Den udbredte skriftlighed kan altså ses som problematisk afhængigt af, hvor tryk man er ved at skrive til andre. Stefansen beskriver, hvorledes at “... *socialpædagoger ikke er trænet i at skrive, beskrive og dokumentere skriftligt*”, samt at sprogbruget opleves som praksisfjernt, enten af den grund at det formuleres af andre faggrupper, eller at det skriftligt er svært at indfange praksis (Stefansen, 2008, s. 104–105). Det er altså en udfordring for socialpædagogerne at beskrive deres indsats skriftligt, men i den grad også at gøre det på den 'rigtige' måde især, hvis dokumentation foretages og/eller aftages af forskellige faggrupper. Diskussioner om vidensformer, som ikke eller som kun vanskeligt lader sig dokumentere, kendes også fra forskningen i pædagogisk arbejde mere bredt set, fx med begreber som '*det fagligt upåagtede*' og '*gestisk viden*' (Ahrenkiel, Nielsen, Schmidt, Sommer, & Warring, 2012), '*relationskompetencer*' (Hjort, 2002), '*praktisk mesterskab*' (P. Ø. Andersen, Hjort, & Schmidt, 2008), '*dømmekraft*' (Buus, Hamilton, Rasmussen, Thomsen, & Wiberg, 2011) og '*skøn*' (R. Andersen, 2011; Grimen & Molander, 2008). Alle disse diskussion vidner om en faglighed, der vægter en løbende revurdering af praksis ud fra den konkrete kontekst og relation med borgeren.

Samtidig peger flere også på, at der findes en vifte af forskellige måder og metoder til at dokumentere praksis (fx vha. videoptagelser, foto, børnetegninger, arbejde med fortællinger og børneinterviews), som kan medvirke til at sætte fokus på andre aspekter ved arbejdet end det, der kan sættes på skrift og det, der kan tælles (P. Ø. Andersen m.fl., 2008; Lind, 2006; Rasmussen, 2013). Andersen, Hjort & Schmidt (2008, s. 123) peger i deres undersøgelse af daginstitutionsområdet på, at disse former for ikke-formaliseret dokumentation primært er rettet imod forældrene, og i mindre grad imod børnene, pædagogerne selv og forvaltningerne, men med kombinationer heraf. Flere af disse metoder er også bud på, hvordan dokumentation af pædagogisk praksis kan inddrage børnenes perspektiv, eller m.a.o. et brugerperspektiv. Denne vifte af dokumentationsmåder giver altså mulighed for at borgere, som ikke kan læse eller nemt bidrage til skriftlig dokumentation, får mulighed for at fremhæve deres perspektiv. Denne form for dokumentation giver derfor særlig mening i arbejdet med børn generelt og voksne med forskellige mentale udfordringer.

- Dokumentation ligger fjernt fra den pædagogiske faglighed, hvilket besværliggør at indfange den upåagtede viden, der ligger i praksis.
- I det pædagogiske felt benyttes der andre (kreative) dokumentationsformer til at indfange praksis og giver medbestemmelse til beboerne/brugerne foruden den skriftlige dokumentation.

Aktørers opfattelser af kvalitet

Inden for daginstitutionsforskning har flere zoomet ind på de processer, hvor dokumentationsredskaber, -praksisser og -organiseringer udvikles og på forskellige aktørers roller heri. Andersen m.fl. (2008) finder, at det er lederne, der på institutionsniveau skal sikre implementering, og at de også ofte har en central

placering i det daglige arbejde med dokumentation og evaluering. De øvrige medarbejdere, skriver Andersen m.fl. (2008, s. 122–123), ”... har ofte et betydeligt fjernere forhold til dette arbejde, som i mange tilfælde opfattes som udefrakommende og som ikke tilstrækkelig relevant eller ikke ønskeligt”. Samtidig afvises dokumentation ikke principielt, og Andersen m.fl. finder også eksempler på, at dokumentationsformer opfattes som ”... en interessant ny opgave” og som noget, der vil kunne styrke deres faggruppes faglighed, ekspertstatus, position og anseelse. Lignende forhåbninger om at dokumentation vil tilføre socialpædagogfaget mere status og flere ressourcer finder Frørup (2011, s. 240).

Bonfils & Olsen (2013) sætter spot på en konkret, lokal beslutning om, hvordan en dokumentationspraksis blev ændret med henblik på dels at inddrage et brugerperspektiv, og dels at gøre dokumentationen brugbar i forhold til information til brugerne (forældre til børn med svære handicap). I et forsøg med brug af ICF-CY og et registreringsværktøj med brug af gradienter, var erfaringen således, at dette tegnede et negativt og stigmatiserende billede af børnene, som ikke kunne bruges til information til forældrene, hvilket førte til udvikling af et registreringsværktøj uden ”... brug af gradienter, men med kvalitative beskrivelser, som i højere grad indeholdt beskrivelser af børnenes ressourcer og inkluderede familiernes vurderinger” (Bonfils & Olsen, 2013, s. 76). Den stigende brug af værktøjer der fokuserer på udvikling, frem for eksisterende ressourcer, kan derfor give udfordringer for at imødekomme de pårørendes ønsker for dokumentationen.

- Medarbejderne er på den ene side kritisk over for dokumentation, der er dikteret af eksterne aktører, men samtidig opmærksom på dokumentationens muligheder for øge faggruppens status.
- Pårørende giver det ikke nødvendigvis værdi at få beskrevet børnenes udfordringer, da de i højere grad er interesseret i positive beskrivelser af børnenes udfoldelser.

Pædagogiske metoders balance mellem standarder og individuel tilpasning

Hvor forskningen på det specialiserede socialområde primært har fokus på hensynet til den enkelte, så fylder standardisering af metoder og dokumentation mere og mere for praksis. Det er derfor interessant at se på forskningen på andre genstandsfelter, hvor en udvikling mod standardisering har være i gang i længere tid.

I en undersøgelse af professionelle socialpædagogiske målformulerings-processer på tre døgninstitutioner for børn og unge peger Hegnsvad, Bak & Andersen (2011) på ”... en frugtbar spænding mellem de samfundsmæssigt satte krav til det socialpædagogiske arbejde og på den anden side socialpædagogerne professionelle arbejde for at støtte børn og unges udvikling”. Målformuleringsprocesserne er således ifølge Hegnsvad m.fl. kendetegnet ved, ”... at bygge på detaljerede aktuelle beskrivelser af børnene og de unges situation og motivation, og ved en grundig analyse af, hvordan man bygger bro mellem deres nuværende ståsted og mere positive og relevante udviklingsspor” (Hegnsvad m.fl., 2011, s. 59–60). Hegnsvad m.fl. giver på den måde indblik i, at der foretages fagligt professionelle valg og vægtninger (fx af at lave detaljerede beskrivelser og analyser), når pædagogerne arbejder med de opsatte mål.

Diskussionen om, hvordan dokumentation er udspændt mellem pædagogisk hverdagspraksis og eksterne ønsker om standardisering genkendes også fra bl.a. daginstitutionsområdet. Fx peger Lind (2006) på både udviklingsmuligheder og magtdimensioner ved dokumentation af pædagogisk arbejde og pointerer, at der skal tages en række valg og prioriteringer i forbindelse med dokumentation og evaluering, som dels ”...relaterer sig til loven og tolkningen og prioriteringen af denne” men også ”... til, hvem man ønsker at

dokumentere og evaluere for og hvorfor” (Lind, 2006, s. 72). Lind argumenterer (i tråd med Brok, 2009) at *“... løbende dokumentation skal ses som fundamentet for en 'pædagogisk' evaluering, samt at dokumentation og evaluering er en del af de pædagogiske overvejelser”* og videre, at *“... man som personale er nødt til at udvælge sig nogle redskaber, prøve dem af og eventuelt udvikle dem, så de passer til børn og personale”* (Lind, 2006, s. 12–13). Dokumentationen kan hermed hjælpe til en faglig udvikling af arbejdet. Andersen m.fl. konkluderer, at om end daginstitutionspædagogerne i princippet har fået styrket deres position som vidensproducenter, så er der en *“... stærk tendens til, at de begreber, kategorier og modeller der er udarbejdet og som benyttes, kun i begrænset omfang kan fastholde væsentlige former for pædagogernes indsigt, erfaring og viden, dvs. fungere tilfredsstillende i forhold til, at imødekomme den principielle mulighed for at være vidensproducenter ud fra faggruppens egne historiske faglige traditioner”* (P. Ø. Andersen m.fl., 2008, s. 124).

Dokumentation bidrager altså med ny viden, men det er ikke altid den viden indfanger den pædagogiske praksis og de faglige målsætninger, som definerer denne praksis. Denne konklusion minder om studierne fra det specialiserede socialområde, hvor det også fremhævedes at centrale elementer af den pædagogiske praksis er svære at indfange i dokumentationen.

Det fremhæves at faglighed bør forstås både bredere og mere lokalt end det ofte indfanges i den dokumentation der udarbejdes. Et aspekt af denne fokus på lokal praksis er ønsket om så vidt muligt at tage hensyn til borgerens egne ønsker frem for en standardiseret praksis. Her diskuteres det, hvordan den oplevede kvalitet kan være forskellig fra de faglige standarder. Bengtsson (2012, s. 15) beskriver et dilemma mellem en øget videnskabeliggørelse med fokus på evidens og samtidig en indsats præget af den enkeltes ønsker, hvilket kræver at dokumentationsgrundlaget indeholder flere elementer: *“Den kvalitative beskrivelse af situationen og af menneskers oplevelse af den er et nødvendigt grundlag. En omfattende registrering af den sociale indsats og en dækkende måling af de forhold, man gerne vil have indflydelse på, er en anden vigtig del”*. Indsatsen kan derfor ikke fuldstændigt standardiseres, da den altid må tage hensyn til individuelle borgere.

I tråd med dette konkluderer Aagerup (Aagerup, 2013, s. 5), at: *“Oplevelsen af kvalitet i socialt arbejde er afhængig af mange personlige, subjektive og relationelle faktorer, der kan gøre det vanskeligt at opstille generelle kvalitetsindikatorer”*. Det er dog ikke altid, at indsatsen formår at afspejle disse hensyn på de enkelte botilbud. Således skriver Kjeldsen & Jensen (2013, s. 139): *“Den enkeltes mulighed for at forme en forestilling om det gode liv, altså det liv han eller hun har grund til at værdsætte, har ikke forrang på disse steder. Ligeledes er der plads til forbedring i forhold til den enkeltes deltagelse i eget liv”*. De argumenterer derfor for, at indsatsen på botilbud kunne styrkes, så den i højere grad fremmede beboernes deltagelsesmuligheder. Udfordringen med at indfange den enkelte situation og ønsker i arbejdet med standardisering står derfor centralt i litteraturen.

Et vigtigt element i arbejdet med standardisering på det specialiserede socialområde er den øgede anvendelse af IT til dokumentation. I England har man forsøgt at implementere et større IT-system¹ til at dokumentere socialt arbejde. Det er interessant at se, hvordan implementeringer af IT-systemet forløb i England. Den mest omfattende rapport på området formulerer en skarp kritik af systemet: *“The direct interaction and engagement with children and their families, which is at the core of social work, is said to be at risk as the needs of a work management tool overtake those of evidence-based assessment, sound analysis and professional judgement about risk of harm”* (The Lord Laming, 2009, s. 32–33). I følge

¹ IT-systemet kaldes ICS i England, men må ikke sammenblandes med det danske ICS, som referere til en systematik og forståelsesramme for forståelsen af børn og unges velfærd.

rapporten, så fjerner brugen af IT-systemet ikke bare tid fra det som anses som kerneopgaven, systemet bidrager også til dårligere beslutninger, da det fjerner fokus fra medarbejdernes egne professionelle overvejelser. Andre beskriver, hvordan IT-systemet er med at forstyrre arbejdet med kerneopgaven (Ince & Griffiths, 2011) samt fremme farlig adfærd og fremprovokere modstand blandt medarbejderne (White, Wastell, Broadhurst, & Hall, 2010). En række engelske forskere peger på, at nøglen til at løse problemstillingerne i projektet med at udvikle IT-systemet er, at sikre "... *greater ownership of the project among social workers and their managers*" (Shaw m.fl., 2009, s. 624). Medarbejderne skal derfor tænkes bedre ind, når nye IT-systemer til dokumentation udvikles og afprøves.

Forskellige målesystemer for kvaliteten af det socialpædagogiske arbejde er centrale i arbejdet med standardisering på det specialiserede socialområde i Danmark. Det danske ICS (Integrated Children's System) er inspireret af de værktøjer, der ligger i internationale udgaver af ICS, som har været under udvikling i andre lande i en længere periode. I et metastudie af brugen af sådanne vurderingsværktøjer identificerer Léveillé og Chamberland (2010) 15 lande som anvender systemer inspireret af det engelske Framework for the Assessment of Children in Need and Their Families (FACNF), herunder brugen af ICS i Danmark. Selvom studiet overordnet finder, at værktøjet har en positiv effekt, samt at det er muligt at minimere negative effekter gennem en aktiv indsats, så konkluderes det også, at der i de fleste lande er meget begrænsede evalueringer af værktøjet. De manglende evalueringer hænger sammen med, at implementeringen af værktøjet i mange lande først er sket i perioden lige op til tidspunktet, hvor artiklen er skrevet.

- Målstyringen tvinger pædagogerne til foretage faglige refleksioner over, hvordan man når de enkelte mål ud fra det nuværende udgangspunkt.
- Der er ofte væsentlige forskelle mellem det som pædagoger ud fra deres faglighed beskriver som centralt for arbejdet, og det som fremhæves som centralt gennem dokumentationen.
- Det er en kontinuerlig udfordring at indfange individuelle ønsker og behov, når man arbejder med standardisering og dokumentation.
- Indførelsen af IT-systemer er et velkendt forsøg på at standardisere dokumentationen af socialt arbejde, men eksempler på implementering af IT-systemer viser store udfordringer for medarbejderne, der skal anvende dem.
- Inddragelse af medarbejderne i udviklingen og implementeringen af IT-værktøjer kan hjælpe med at sikre værktøjernes relevans for praksis.

Eksterne rammers betydning for socialpædagogisk praksis

Behovet for dokumentation hænger tæt sammen med mere generelle styringstendenser i den offentlige sektor. Dette afsnit kigger derfor nærmere på, hvordan litteraturen ser på målsætningerne og metoderne til styring af det specialiserede socialområde, samt hvordan denne styring har påvirket andre gestandsfelter.

Hvorfor er der så meget fokus på dokumentation lige nu? Det specialiserede socialområde bliver set som et meget udgiftstungt område, og det bliver ofte fremhævet, at kommunerne har svært ved at styre området (Bengtsson, 2012, s. 11; Bogh & Sønderby, 2015; Pedersen & Aagaard, 2015, s. 39) på trods af, at en mere helhedsorienteret styring af området blev set som et af potentialerne ved kommunalreformen (Finansministeriet, 2009, s. 5). En række kommuner har oplevet en markant vækst på området siden kommunalreformen. Bogh og Sønderby (2015) fremhæver forskellene mellem kommuner, når det kommer til væksten i udgifterne, som et tegn på at det er muligt at sikre bedre styring af økonomien på området. Ifølge Bengtsson (2012, s. 11) er det væksten i udgifter på området, som skaber et behov for at forbedre

dokumentationspraksis. Han siger: *“Det har derfor interesse at afdække, hvilke faktorer der medvirker til, at omfanget af sociale indsatser bliver større eller mindre. En sådan afdækning vil medvirke til at gøre disse poster mere forudseelige og styrbare”*. Behovet for styring skaber derfor et behov for dokumentationen af kvalitet i den indsats der bliver leveret.

Ifølge Baggesgaard (2006), er der et grundlæggende dilemma mellem på den ene side hensynet til den enkeltes ønsker og behov, sådan som formålet med indsatsen er defineret af socialpædagoger og lovgivning, og på den anden side målsætningen om standardisering, primært formuleret af politikere og forvaltning. Dette dilemma har ikke kun en administrativ betydning, men påvirker også praksis. Baggesgaard (2006, s. 31) skriver: *“Kravene om kortsigtet effektdokumentation sætter snævre grænser for udfoldelsen af en praksis, der respekterer mennesket bag det socialpolitiske problem”*. For Baggesgaard er det altså utopi, at en systematisk dokumentationspraksis kan føre til større faglig kvalitet. Andersen (2016) fremhæver ligeledes, at der kan opstå en konflikt mellem resultatbaserede mål og fagligheden på det social område, som sjældent kan indfanges ved enkelte mål. Forsøger man alligevel at gøre det, risikere man den såkaldte ‘tjeklisteadfærd’, hvor medarbejdere arbejder mere med at opnå forsimplede mål end på at udnytte deres faglighed.

Togsverd (2015, s. 224–225) skriver om, hvordan pædagogerne på daginstitutionsområdet strategisk omgår sig de eksterne krav ved at fabrikere dokumentation om kvalitet. Derudover taler de sig ind forvaltningens sprogbrug ved at genbruge forvaltningens 'buzzwords' og laver en lydløs/usynlig kritik over for forvaltningen. Hun illustrerer, hvorledes en gruppe pædagoger i fællesskab føler sig presset til at fabrikere en kvalitetsrapport der grænser sig til ikke at være retvisende for, hvad der foregår i institutionen, som konsekvens af de bliver sammenlignet med andre institutioner. Pædagogerne vælger derfor at lave *“... en pragmatisk og strategisk fabrikation, der spiller forbedringsspillet og får pædagogikken til at fremstå i en forbedret og optimeret version”* (Togsverd, 2015, s. 208–209). Man risikerer derfor, at dokumentationens primære formål bliver at tilfredsstille eksterne krav, mens den får minimal betydning for den faglige praksis.

I tråd hermed peger Togsverd på, hvordan nye dokumentations- og evalueringsteknologier betyder, at et *“... teknisk og instrumentelt sprog skyder sig ind, sådan at et pædagogisk, værdibaseret, normativt sprog udgrænses, overflødiggøres eller ligefrem diskvalificeres som 'fortælling', 'synsning' eller 'flueknepperi’”* (Togsverd, 2015, s. 319). Togsverd pointerer også, hvordan fordringen om kvantitative, sammenlignelige data bliver til dokumentation ved hjælp af 'forhåndenværende søm', som når BMI kommer til at fungere som indikator for børnenes sundhed og trivsel. Plum (2013) viser, at aspekter af pædagogarbejdet udgrænses som ikke-dokumentationsværdigt, herunder fx bleskift og putning, men vel at mærke også aspekter af arbejdet i form af skriftlige, systematiske opgørelser, lister, skemaer, som ikke tænkes som dokumentation. Hvad der i pædagogernes daglige, konkrete udvælgelser opfattes som dokumentationsværdigt, pointerer Plum, kan ikke ses som tilfældig, men må ses *“... som udtryk for en samfundsmæssig værdisætning af, hvad børn er – hvorledes de er værd at beskæftige sig med”*. Nærmere bestemt peger Plum på, at de daglige dokumentationsprocesser i den enkelte daginstitution hænger sammen med *“... den internationale uddannelsespolitiske dagsorden”* (Plum, 2013, s. 11).

Togsverd (2015, s. 206) beskriver, hvorledes en medarbejder til et møde er i tvivl om, hvad en effekt er og bliver ajourført af en kollega i, at det er ikke noget man 'må' spørge om, da det ikke kan diskuteres. I dette eksempel er det altså ikke muligt at diskutere eller kritisere brugen af effekter, mål og virkning. Denne tilgang til dokumentation skaber den utilsigtede konsekvens, at man flytter sig fra idealet om at skabe en større gennemsigtighed af den pædagogiske praksis, til at gøre indblikket i praksis mere mudret (Togsverd, 2015, s. 210). Denne diskussion virker ellers vigtig, da der er store udfordringer med at måle effekten af arbejdet.

Det fremhæves, at der er begrænset evidens både for socialpædagogisk praksis (Munch, 2008) og på det specialiserede socialområde mere generelt (Pedersen & Aagaard, 2015). Argumenter for at øge evidens har en tendens til at tale for en høj grad af standardisering, hvilket hænger sammen med en bestemt forståelse af faglighed. Men ikke alle undersøgelser støtter en standardiseret form for evidens. Undersøgelser af evidens i forhold til interventioner over for småbørn, viser faktisk at der er brug for en indsats, der i høj grad tager hensyn til det enkelte barn (Munch, 2008, s. 128–129). Anvendelse af evidens leder derfor ikke nødvendigvis til en mere standardiseret praksis på tværs af institutioner, som kan dokumenteres og sammenlignes. At den lokale kontekst har vist sig at være så central skaber udfordringer for styringen af området, da *“grundtanken i evidensbaseret politik er, at politiske beslutninger kan baseres på viden om, hvilke interventioner der virker uafhængigt af kontekst”* (Krogstrup, 2011, s. 105). Ifølge Pedersen og Aagaard (2015) vil en mere systematisk tilgang til dokumentation kunne flytte det specialiserede socialområde op af evidensstigen og dermed nærmere internationale standarder for en evidensbaseret praksis. Dokumentation alene kan dog ikke sikre en mere evidensbaseret praksis, da dokumentationens værdi er styret af dens evne til at reflektere en fælles forståelse af faglig kvalitet. Ifølge Ejrnæs (2015, s. 7) er den nuværende diskussion af evidens ufrugtbar, da den er styret af to fløje, der fremhæver evidensmålinger, som enten fuldstændigt ubrugelige eller som direkte overførbare fra den medicinske verden. Han mener, der er behov for bedre undersøgelser af pædagogisk og socialt arbejde, også selvom de ikke kan producere evidens, som vi kender det fra den medicinske verden. Han siger: *Der er imidlertid et stort udekket behov for kvantitativ socialforskning, som kan give relevante, pålidelige og gyldige oplysninger, der er direkte anvendelige for praktikere i socialt arbejde* (Ejrnæs, 2015, s. 7).

Pedersen og Aagaard (2015) fremhæver den manglende dokumentationspraksis som en udfordring for styringen, men det påpeges ligeledes, at den dårlige styring af området er et stort problem for udviklingen af en specialiseret praksis (Friis, 2016). Diskussionerne af kvalitet viser, at dokumentation ikke er nem løsning til at sikre bedre styring, men kræver at der tages højde for mange forskellige perspektiver på kvalitet.

- Behovet for øget dokumentation kan ses som en del af en generel tendens for større styring af den offentlige sektor.
- Dokumentation kan være med til at indsnævre praksis og flytte fokus væk fra et helhedssyn på borgeren.
- I værste fald kan arbejdet med dokumentation ende med at medarbejdere vælger at fabricere dokumentation uden sammenhæng med praksis for at sikre at dokumentation lever op til de eksterne krav.
- Der er et paradoks mellem vores viden om kontekstens store betydning og ønsket om at skabe evidens gennem dokumentation, som er uafhængig af konteksten.

Kapitel 4 – Sammenfatning og behov for viden

Den følgende sammenfatning samler op på tværs af de enkelte afsnit. To spørgsmål er centrale: Hvad vi egentlig ved om dokumentation af socialpædagogisk praksis, og på hvor kan der være behov for ny viden på baggrund af den eksisterende litteratur. Sammenfatningen er delt op i tre dele: Vores nuværende viden om dokumentation på det specialiserede socialområde, viden om socialpædagogisk praksis på det specialiserede socialområde samt potentiel læring fra arbejdet med dokumentation på andre genstandsfelter.

1. Vores nuværende viden om dokumentation på det specialiserede socialområde

Kravet til dokumentation på det specialiserede socialområde er stigende, og fylder således mere i det daglige arbejde. Mængden af dokumentation er omfattende, og den tager tid fra medarbejdernes andre opgaver. For at denne tid skal føles som meningsfuld, skal dokumentation skal kunne anvendes direkte i hverdagen. Der er dog en række udfordringer i udfyldelsen af dokumentation og i at gøre dokumentationen anvendelig. Den socialpædagogiske praksis, som dokumentation skal indfange, indeholder en væsentlig grad af spontanitet og tavs viden, som er svær at begrebsliggøre. Samtidig har socialpædagogerne ikke et entydigt fagsprog, som kan give dem standardiserede måder at beskrive deres praksis på. En anden udfordring for dokumentationen er at opfylde kravene fra de mange forskellige aktører. De forskellige aktører har forskellige forventninger både til dokumentationens indhold og dens form. Undersøgelserne understreger den måde medarbejderne arbejder med at forme dokumentation, så den tilfredsstillende det sprog som fx kommunen ønsker. Dokumentationen ikke er et neutralt værktøj, der beskriver praksis. Det er også med til at påvirke praksis, og kan fastlåse det pædagogiske arbejde inden for nogle bestemte rammer, som ikke altid understøtter medarbejdernes ambition for den pædagogiske praksis. Det er de centrale konklusioner, som vi har uddraget, om vores nuværende viden om dokumentation på det specialiserede socialområde. Vores gennemgang af litteraturen peger samtidig på følgende behov for ny viden:

- Tiden der bliver brugt på dokumentation er et emne for flere af studierne, men ingen af studierne har udarbejdet en systematisk måling af tiden, der bliver anvendt til dokumentation.
- Dokumentation bliver opfattet som meningsfuldt, når det kan anvendes i hverdagen, men hvad betyder det for den måde dokumentation bør udformes. Der mangler viden om, hvilken form og indhold dokumentationen skal have for at være anvendelig for medarbejdernes daglige praksis.
- Komplexiteten af det socialpædagogiske arbejde gør det svært at begrebsliggøre praksis. Der er derfor behov for undersøgelser, der i samarbejde med socialpædagoger arbejder med, hvordan dokumentationen i højere grad kommer til at afspejle denne kompleksitet.
- Kun to ud af de 15 undersøgelser på det specialiserede socialområde beskæftiger sig indgående med dokumentation, mens andre berøre det i mindre grad. Systematisk viden om dokumentation er derfor begrænset. Da der er sket en stor udvikling siden sidste undersøgelse af dokumentation i 2011 kunne nye undersøgelser opdatere vores viden om udviklingens betydning for at gøre dokumentation mere meningsfuld for praksis.
- Fokus i undersøgelserne er primært på den pædagogiske praksis over for beboerne, samt de overordnede rammer der har betydning for arbejdet, herunder forvaltningsmæssige rammer. Der er kun få undersøgelser, der beskriver de led, der binder rammerne sammen med praksis. Her kunne det give ny indsigt ved at fokusere på ledelsen på botilbuddene, de organisatoriske rammer mere generelt, samt de videnspersoner og teamledere der oversætter mellem forvaltning og praksis.

2. Viden om socialpædagogisk praksis på det specialiserede socialområde og dets betydning for dokumentation

Helt centralt for undersøgelserne på det specialiserede socialområde er den kompleksitet, som det socialpædagogiske arbejde foregår inden for. Forskellige opfattelser af kvalitet er en af de tematikker der går igen på tværs af studier. Studierne giver en lang række eksempler, der viser, at aktører ikke er enige

om, hvad målsætninger med det socialpædagogiske arbejde bør være, samt hvilken proces der skal føre derhen. Hermed opstår både synlige og usynlige konflikter, der er med til at forme socialpædagogisk praksis. Det er dog ikke kun i håndteringen af de forskellige aktører, men også i defineringer af egne metoder, at socialpædagogerne er udfordret. Undersøgelserne fremhæver, hvordan det socialpædagogiske arbejde svinger frem og tilbage mellem behovet for standardisering, hvilket kan sikre en forenkling af arbejdsgange og ensartet implementering af eksterne krav, og hensynet til den enkeltes ønsker og behov. Dette skaber udfordringer for dokumentationen, da der både kan være uklarheder om eksterne målgrupper og behov, men også den interne faglighed der skal dokumenteres.

Undersøgelserne på området fremhæver ofte de indre og ydre rammers betydning. Her er det værd at bemærke, at det er ret forskelligt, hvilke rammer der inkluderes. Nogle fremhæver de organisatoriske rammer internt på botilbuddet og ledelsens rolle i at definere og implementere en samlet socialpædagogisk tilgang. Andre fokuserer på kommunens rolle i at forme målsætningerne for det pædagogiske arbejde gennem handleplaner og løbende forhandlinger om beboernes rammer. Desuden har de lovgivningsmæssige rammer betydning, da disse er med til at definere (nogle gange modstridende) målsætninger for det socialpædagogiske arbejde. Lovgivningen har også en direkte indflydelse på dagligdagen, især på de botilbud hvor beboerne har en dom. De lovgivningsmæssige rammer for domfældte udviklingshæmmede skaber usikkerhed om borgernes fremtid, og sikre ikke rammerne for borgernes behandling. Der er en udfordring i både at opfylde målsætningerne fra serviceloven samt kravene fra straffeloven. Variationen af rammernes betydning på tværs af studier, viser at det er svært at sige noget entydigt om det spillerum som den pædagogiske praksis foregår indenfor. Men man kan sige, at rammerne med virker til at skabe en kompleksitet og et krydspres, måske netop fordi de ikke altid er klart definerede. Vi har identificeret følgende behov for viden:

- Undersøgelserne giver eksempler på ret forskellige opfattelser af kvalitet blandt aktørerne, men skaber ikke overblik over denne viden på tværs af botilbud. Der er derfor et behov for at holde denne viden op mod de borger og pårørende undersøgelser, som bliver gennemført af kommunale og regionale aktører.
- Flere af undersøgelserne opridses en dualitet i det socialpædagogiske arbejde mellem en faglig tilgang baseret på standardiseret viden og den spontane tilgang til den enkelte borger i nuet. Det er dog muligt at stille spørgsmålstegn ved denne dualitet, da spontane handlinger kan bygge på standardiseret praksis, ligesom den standardiserede viden kan have fokus på bestemte målgrupper og kontekster. Det kunne derfor være interessant at udfordre denne dualitet, og undersøge hvordan de to tilgange spiller sammen i praksis.
- Et flertal af de eksisterende studier har en antropologisk tilgang og undersøger primært via observationer den socialpædagogiske praksis på enkelte botilbud. Der eksisterer derfor meget få studier som systematisk anvender andre typer af empiri, og som kan belyse socialpædagogiske udfordringer på tværs af et større antal botilbud. En enkelt undersøgelse anvender spørgeskemaer. Her bliver det tydeligt, at der mangler et sammenligningsgrundlag for spørgeskemaundersøgelsen, da der hverken er undersøgelser fra andre steder eller som er gennemført på andre tidspunkter at sammenligne med.
- Undersøgelserne på det specialiserede socialområde placerer sig meget sjældent i en kontekst af internationale studier på området, da der ikke nogen nem måde at sammenligne med studier fra andre lande. En bedre integrering af den internationale litteratur kunne bidrage til anerkendelsen af det socialpædagogiske arbejde, hvor metoder inspireret fra en international kontekst ofte anvendes i praksis.
- Forskningen i den øgede standardisering af dokumentation, herunder den øgede brug af IT-værktøjer som platform for standardiseringen, er begrænset. Det på trods af at det fylder meget i arbejdet på botilbuddene og i den mere generelle debat om det specialiserede socialområde.

3. Potentiel læring fra arbejdet med dokumentation på andre genstandsfelter

På trods af flere års erfaring med at arbejde med dokumentation på andre genstandsfelter, så giver undersøgelserne ikke noget entydigt svar på dokumentations muligheder og risici. Det synes at være gennemgående, at den største irritation opleves af pædagogerne, der udfylder dokumentationen. Det positive potentiale for dokumentation opleves i relation til at understøtte medarbejdernes beslutninger samt fremme ekstern anerkendelse og faglig accept. Brugen af standardiserede værktøjer kan sikre, at beslutninger er fagligt begrundet, og være med til at dokumentere denne faglighed udadtil. Undersøgelserne bekræfter at udfordringen med at anvende dokumentationen til at indfange pædagogisk praksis går igen på tværs af genstandsfelter. Undersøgelser peger på, at nogle pædagoger føler sig presset til at omfortolke den virkelighed de ser, således at den passer til det der forventes af dem, og det de måles på af eksterne aktører. Nogle steder forsøger man at løse denne udfordring ved at tænke kreativt i forhold til, hvad dokumentation består i. Her anvender man eksempelvis billeder, video mm. for at indfange aspekter, som ikke indfanges gennem tekst. Dette kan også være en løsning i kommunikationen med de pårørende, hvor den øgede fokus på målstyring ikke altid reflekterer deres behov for at følge borgerens hverdag. Udfordringen med at sikre hensynet til den konkrete kontekst og borger er central på tværs af fagområder, når der arbejdes med at standardisere dokumentationen. Erfaringerne med IT-systemer viser, at de ikke er en nem løsning på udfordringerne, da de ofte kan skabe frustration for de medarbejdere, der arbejder direkte med borgerne. Derfor kan de også få svært ved at forbedre praksis, da det netop er de medarbejdere der skal implementere forandringer. Der peges på at en bedre inddragelse af medarbejderne i udviklingsfase kan hjælpe med at gøre IT-værktøjer mere anvendelige. Hermed dekobles dokumentationen fra den praksis, den ønsker at forbedre. Netop sammenhængen mellem den lokale praksis og den standardiserede viden er i fokus i diskussionerne af evidens. Kritikerne mener, at der ikke kan skabes kontekstafhængig viden om den socialpædagogiske praksis, sådan som det typisk er målsætningen med evidensstudier. Det fjerner dog ikke behovet for mere systematiske undersøgelser, som også beskriver kontekstens betydning for en generaliseret praksis. Vi har identificeret følgende behov for viden:

- På andre genstandsfelter forsøger man at inddrage kreative elementer fra hverdagen for at indfange kompleksiteten i den socialpædagogiske praksis. Denne type dokumentation anvendes også specialiserede socialområde, men dens omfang og faglige anvendelighed er endnu ikke undersøgt.
- Der er centrale forskelle i den måde, man sætter mål for dokumentation på forskellige genstandsfelter. Således arbejder man på skoler med generaliserede mål for alle på bestemte klassetrin. Her er det interessant, hvilken betydning det har, at man på det specialiserede socialområde tager udgangspunkt i en individuel udredning og individuelt fastsatte mål. En nærmere undersøgelse af denne forskel kunne sige noget om sammenligneligheden af studier på tværs af genstandsfelter.
- IT-systemer spiller en større og større rolle i dokumentation, og erfaringer fra England viser store udfordringer med at implementere IT-systemer i socialt arbejde. I Danmark er der ikke udarbejdet en lignende oversigt over IT-systemernes betydning for den daglige praksis, men en sådan oversigt kunne bidrage til en mere refleksiv implementering af IT-værktøjer i fremtiden.
- Selvom man aldrig vil kunne leve op til medicinske standarder for evidens, så er der behov for systematiske kvantitative undersøgelser gennemført i en dansk kontekst, der kan producere pålidelig viden til udvikling af praksis.

Litteraturliste

- Ahrenkiel, A., Nielsen, B. S., Schmidt, C., Sommer, F., & Warring, N. (2012). *Daginstitutionsarbejde og pædagogisk faglighed*.
- Altinget. (2016). *Altinget: kommunalreform. 10 år med kommunalreformen -reformen der forandrede Danmark*.
- Andersen, P. Ø., Hansen, M., & Varming, O. (2012). *Psykologisk pædagogisk ordbog* (17. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, P. Ø., Hjort, K., & Schmidt, L. S. K. (2008). *Dokumentation og evaluering mellem forvaltning og pædagogik*. Afdeling for pædagogik KU. Hentet fra [http://www.bupl.dk/iwfile/AGMD-7VQJY7/\\$file/Dokumentation_og_evaluering.pdf](http://www.bupl.dk/iwfile/AGMD-7VQJY7/$file/Dokumentation_og_evaluering.pdf)
- Andersen, R. (2011, januar). *Tavs viden og praktik. En diskussion af Polanyis teori om tavs viden i forhold til praktik i sygeplejeuddannelsen og pædagoguddannelsen*. Roskilde Universitet.
- Andersen, V. N. (2016). Skal vi styre efter tjeklister eller professionelt skøn? *LEDELSE AF FREMTIDENS VELFÆRD: Foreningen af kommunale social- sundheds- og arbejdsmarkedschefer i Danmark - Årsmøde*.
- Baggesgaard, U. (2006). Kvalitet i socialpædagogisk arbejde- socialpædagogik mellem to strømme. *Tidsskrift for Socialpædagogik*, (17).
- Bekendtgørelse om Tilbudsportalen, 1673 § (2016). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=185526>
- Bengtsson, S. (2012). *Vækstfaktorer på det specialiserede socialområde*. København K: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Bogh, P., & Sønderby, S. (2015). Det specialiserede socialområde er til at styre. *Nyhedsmagasinet Danske Kommuner*, (32). Hentet fra <http://www.danskekommuner.dk/Artikelarkiv/2015/Magasin-32/Det-specialiserede-socialomrade-er-til-at-styre/>
- Bonfils, I. S., & Olsen, L. (2013). ICF-klassifikation - balancegang eller glidebane? I *Handicapforståelser - mellem teori, erfaring og virkelighed*. Akademisk Forlag.
- Breumlund, A., & Hansen, I. B. (2013). *Planer for den andens liv I*. Aalborg Universitet. Hentet fra <http://vbn.aau.dk/files/77917398/Bog.pdf>
- Breumlund, A., & Hansen, I. B. (2014a). *Domsanbragte udviklingshæmmede Hvorfra – Hvorhen? II: Beboerperspektiver på forandringer*. Aalborg Universitet. Hentet fra http://vbn.aau.dk/files/201355186/f_rdig_Domsanbragte_2_NETTET.pdf
- Breumlund, A., & Hansen, I. B. (2014b). *Planer for den andens liv II*. Aalborg Universitet. Hentet fra http://vbn.aau.dk/files/182509078/Liv_II_WEB.pdf

- Breumlund, A., Hansen, I. B., & Niklasson, G. (2016). *Borgerens inklusion i lokale fællesskaber - En undersøgelse af tre lokale tilbud i Region Sjælland (1.)*. Aalborg Universitetsforlag.
- Brok, L. S. (2009). *Skriftsprogbrug og arbejdspraksis: et sprogteoretisk professionsstudium*. Roskilde Universitet. Hentet fra http://forskning.ruc.dk/site/files/3772133/lene_fin_1_.pdf
- Buus, A. M., Hamilton, S. D. P., Rasmussen, P., Thomsen, U. N., & Wiberg, M. (2011). *Når evidens møder den pædagogiske hverdag - Foreløbig arbejdsrapport september 2010*. Institut for Læring og Filosofi.
- Cardinaal, L. W., & Lukyanov, A. Y. (2016). ICS: Integrated Children's System — Vidensportalen på det sociale område [Artikel]. Hentet 24. maj 2017, fra <https://vidensportal.dk/temaer/styring-og-sagsbehandling/indsatser/ics-integrated-childrens-system-1>, <https://vidensportal.dk/temaer/styring-og-sagsbehandling/indsatser/ics-integrated-childrens-system-1>
- Ejrnæs, M. (2015). Evidensbaseret, socialt arbejde. *Cepra-striben - Tidsskrift for evaluering i praksis*, (17), 6–11.
- Engen, M. (2014). *Professionel praksis i botilbud for mennesker med udviklingshæmning - Om den daglige kamp for (en menneskelig) omsorg*. Aalborg Universitet.
- Erlandsen, T. (2013). Socialpædagogikkens udvikling i Danmark. I T. Erlandsen, N. R. Jensen, S. Langager, & K. E. Petersen (Red.), *Socialpædagogik - en grundbog* (s. 21–39).
- Finansministeriet. (2009). *Det specialiserede socialområde - redskaber til styring og prioritering*.
- Forvaltningsloven, 433 § (2014). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=161411>
- Frederiksen, J. T. (2017). Dokumentation i pædagogarbejdet – mellem kontrol, refleksion og illustration. I D. T. Gravesen (Red.), *Pædagogik - introduktion til pædagogisk grundfaglighed* (5. udg.). Hentet fra <https://paedagogik.systeme.dk/>
- Friis, S. E. (2016). Afspecialisering stadig et åbent sår på socialområdet. *Altinget.dk*. Hentet fra <http://www.altinget.dk/artikel/afspecialisering-er-stadig-et-aabent-saar-paa-socialområdet>
- Frørup, A. K. (2011). *Vidensformer og dokumentationspraksis i socialpædagogisk arbejde : en analyse af, hvordan dokumentation og socialpædagogisk praksis italesættes i henhold til arbejdet med anbragte børn og unge på døgninstitution*. DPU, Aarhus Universitet.
- Frørup, A. K. (2012). Vidensformer og dokumentationspraksis i socialpædagogisk arbejde. *Tidsskrift for Socialpædagogik*, 15(1), 67–75.
- Gravesen, D. T. (Red.). (2015). *Pædagogik - introduktion til pædagogisk grundfaglighed*. Hentet fra <https://paedagogik.systeme.dk/>
- Grimen, H., & Molander, A. (2008). Profesjon og skjønn. I *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Hansen, C. S. (2011). Rå & mild - elementer af socialpædagogikkens institutioner og kategorier. *Dansk pædagogisk tidsskrift*, (2), 23–29.
- Hansen, H. K. (2008). Socialpædagogikkens idealer og praksis - er der en særlig socialpædagogisk praksis. I K. Tuft & C. Aabro (Red.), *Faget pædagogik*. Værløse: Billesø & Baltzer.
- Hansen, S. J. (2009). *Bureaukrati, faglige metoder eller tommelfingerregler: Institutionelt pres og strategiske valg på døgninstitutioner, daginstitutioner og folkeskoler*. Forlaget Politca, Århus.
- Hegnsvad, C., Bak, S., & Andersen, T. (2011). *Socialpaedagogik i nuet - Rapport fra projektet mål i anbringelser - en undersøgelse af professionelle socialpædagogiske målformulerings-processer på tre døgninstitutioner for børn og unge*. VIA. Hentet fra http://www.dalgaarden.info/filer/Socialpaedagogik_i_nuet.pdf
- Hjort, K. (2002). *Moderniseringen af den offentlige sektor* (2. udgave). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Hood, C., & Dixon, R. (2015). What We Have to Show for 30 Years of New Public Management: Higher Costs, More Complaints. *Governance*, 28(3), 265–267. <https://doi.org/10.1111/gove.12150>
- Højmark, A. (2009). *Om tilsætning og opfindsomhed*. DPU, Aarhus Universitet. Hentet fra <http://edu.au.dk/forskning/omraader/inklusion-og-eksklusion/eboegerogartikler/socialpaedagogik-og-botilbud-for-voksne-med-udviklingshaemning/omtilsaetningogopfindsomhed/>
- Ince, D., & Griffiths, A. (2011). A Chronicling System for Children's Social Work: Learning from the ICS Failure. *The British Journal of Social Work*, 41(8), 1497–1513. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr016>
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet. (2005). *Kommunalreformen – Kort fortalt*.
- Kjeldsen, C. C., & Jensen, N. R. (2013). Basale kapabiliteter ved bosteder for udviklingshæmmede - et livskvalitetsperspektiv. I Langager, Søren (Red.), *Perspektiver på pædagogisk faglighed i botilbud for voksne med udviklingshæmning – en KvaliKomBo antologi*. DPU, Aarhus Universitet. Hentet fra <http://viden.sl.dk/artikler/socialpaedagoger/uddannelse-og-kompetenceudvikling/perspektiver-paa-paedagogisk-faglighed-i-botilbud-for-voksne-med-udviklingshaemning/>
- Kofod, K. K., & Jensen, N. R. (2009). *Organisationsudvikling og socialpædagogisk praksis i bo- og dagtilbud for voksne udviklingshæmmede*. DPU, Aarhus Universitet. Hentet fra http://edu.au.dk/fileadmin/www.dpu.dk/forskning/forskningsprogrammer/socialogsocialpaedagogik/eboeger/forskning_specialx2d-og-socialpaedagogik_20090923114735_ebog-organisationsudvikling-og-socialpaedagogisk-praksis.pdf
- Kommunaludvalget. Betænkning over Forslag til lov om regioner og om nedlæggelse af amtskommunerne, Hovedstadens Udviklingsråd og Hovedstadens Sygehusfællesskab (2005).
- KORA. (2015). Det virker - men ikke altid efter hensigten. *Tema: Resultatbaseret styring*, (2).

- Krogstrup, H. K. (2011). *Kampen om evidens - resultatmåling, effektevaluering og evidens*. Hans Reitzels Forlag.
- Langager, Søren, Robenhagen, O., Højmark, A., & Allerup, P. (2009). *Socialpædagogik i botilbud for voksne med varig nedsat psykisk funktionsevne*. DPU, Aarhus Universitet.
- Lind, U. (2006). *Dokumentation og evaluering i børneinstitutioner – et spørgsmål om magt, etik og pædagogik*. Kroghs Forlag.
- Madsen, B. (2005). *Socialpædagogik - integration og inklusion i det moderne samfund*. København K: Hans Reitzels Forlag.
- Meeuwisse, A., & Swärd, H. (2007). Hvad er socialt arbejde? I A. Meeuwisse, H. Swärd, & S. Sunesson (Red.), *Socialt arbejde* (2. udg., s. 23–54).
- Munch, L. (2008). Evidensbaseret praksis- dokumentation af en socialpædagogisk intervention. I I. M. Bryderup, N. R. Jensen, S. Langager, & H. S. Nielsen (Red.), *Aktuelle udfordringer i socialpædagogikken*. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.
- Næsby, T. (2015). Indledning. I *Evidens i pædagogens praksis - en introduktion*. Frederikshavn: Dafolo.
- Offentlighedsloven, 606 § (2013). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=152299>
- Pedersen, J. S., & Aagaard, P. (2015). *Dirigent eller dukke? - Lederen i reformstaten*. København K: Gyldendal Business.
- Persondataloven, 429 § (2000). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=828>
- Plum, M. (2013). De pædagogiske læreplaners reformering - Dokumentation, faglighed og måder at gøre pædagog. *Nordisk barnehageforskning*, 5(12), 1–12.
- Rasmussen, K. (Red.). (2013). *Visuelle tilgange og metoder i tværfaglige pædagogiske studier | Samfundslitteratur*. Roskilde Universitetsforlag. Hentet fra <http://samfundslitteratur.dk/bog/visuelle-tilgange-og-metoder-i-tv%C3%A6rfaglige-p%C3%A6dagogiske-studier>
- Region Sjælland. (2016). *Bilag 1: Appendiks til Rammeaftale 2017: Rammeaftalens parter, parternes gensidige forpligtelser, fælles mål & principper og oversigt over kommunernes og netværksgruppernes tilbagemeldinger*. Hentet fra <http://www.regionsjaelland.dk/dagsordener/Dagsordener2016/Documents/2593/3049760.PDF>
- Retssikkerhedsloven, 442 § (2004). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=1834>
- Ringø, P. (2014). *Domsanbragte udviklingshæmmede Hvorfra – Hvorhen I*. Aalborg Universitet. Hentet fra http://viden.sl.dk/media/7289/domsanbragte_web.pdf
- Rømer, M. (2015). *Domfældte voksne med udviklingshæmning*. Aalborg Universitet. Hentet fra http://vbn.aau.dk/files/209319898/Mette_R_mer_Domf_lgte_voksne_med_udviklingsh_mning.pdf

- Serviceoven, 988 § (2017). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=191895>
- Shaw, I., Bell, M., Sinclair, I., Sloper, P., Mitchell, W., Dyson, P., ... Rafferty, J. (2009). An Exemplary Scheme? An Evaluation of the Integrated Children's System. *The British Journal of Social Work*, 39(4), 613–626. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcp040>
- Socialstyrelsen. (2013a). *Kvalitetsmodel for socialtilsyn*. Hentet fra <https://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/socialtilsyn/kvalitetsmodel-tilbud-18122013-2.pdf>
- Socialstyrelsen. (2013b). *Voksenudredningsmetoden - metodehåndbog* (No. 3. udgave).
- Socialstyrelsen. (2014). *Evaluering af ICS*. Hentet fra <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/evaluering-af-ics>
- Socialtilsynsloven, 70 § (2017). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/Forms/r0710.aspx?id=186257>
- Stefansen, M. (2008). Dokumentation af socialpædagogik - metoder, der overvinder modstanden hos socialpædagoger. I I. M. Bryderup, N. R. Jensen, S. Langager, & H. S. Nielsen (Red.), *Aktuelle udfordringer i socialpædagogikken*. DPU, Aarhus Universitet.
- The Lord Laming. (2009). *The protection of children in England: a progress report*. Hentet fra <https://www.gov.uk/government/publications/the-protection-of-children-in-england-a-progress-report>
- Togsverd, L. (2015). *Da "kvaliteten" kom til småbørnsinstitutionerne*. Roskilde Universitet. Hentet fra https://www.ucviden.dk/portal/files/33478102/togsverd_fin.pdf
- White, S., Wastell, D., Broadhurst, K., & Hall, C. (2010). When policy o'erleaps itself: The 'tragic tale' of the Integrated Children's System. *Critical Social Policy*, 30(3), 405–429.
- Aagerup, L. (2013). *Kvalitet og udvikling i socialpædagogisk arbejde med anbragte unge*. Aalborg Universitet. Hentet fra <http://viden.sl.dk/artikler/boern-og-unge/anbringelser-socialpaedagogiske-indsatser/kvalitet-og-udvikling/>